

TUḤFE-İ HÛSÂMİ
(İnceleme, Çeviri Yazılı Metin, Dizin)

Anıl ARSLAN
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2016

TUḤFE-İ HÜSĀMĭ
(İnceleme, Çeviri Yazılı Metin, Dizin)

Anıl ARSLAN

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir
2016

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Anıl ARSLAN tarafından hazırlanan “Tuhfe-i Hüsâmî (İnceleme, Çevriyazılı Metin, Dizin)” başlıklı bu çalışma 21.11.2016 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Cüneyt AKIN

Üye: Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

ONAY

21.11.2016

Prof. Dr. Hasan Hüseyin ADALIOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Anıl ARSLAN

ÖZET

TUHFE-İ HÜSÂMÎ (İnceleme, Çeviri Yazılı Metin, Dizin)

ARSLAN, Anıl
Yüksek Lisans-2016
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Bu çalışmada, Anadolu sahasında manzum olarak yazılmış Farsça-Türkçe sözlüklerin ilki olan Tuhfe-i Hüsâmî ele alınmıştır. Farsça-Türkçe olarak manzum şekilde yazılan bu sözlüğün çeviri yazılı metni hazırlanarak sözlük bilimsel incelemesi ve dizini yapılıp bilim âlemine tanıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, manzum sözlükler hakkında genel bir bilgi verilmiş, Anadolu sahasında yazılan manzum sözlüklerin bir kısmı liste halinde aktarılmış ve Tuhfe-i Hüsâmî'nin önce müellifi olan Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî'nin ulaşabildiğimiz kaynaklardan biyografisi hazırlanmış sonra eser ve türü hakkında geniş bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Tuhfe-i Hüsâmî'nin sözlük bilimsel incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümünde ise eserin çeviri yazılı metni yapılmış, üzerinde çalıştığımız nüshada yer alan aruz ve müstensih hataları dipnotta verilmiştir. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise Tuhfe-i Hüsâmî'nin Türkçe - Farsça ve Farsça-Türkçe dizini hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tuhfe-i Hüsâmî, Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî, Manzum Sözlükler, Sözlük Bilimsel İnceleme

ABSTRACT

TUHFE-İ HÜSÂMÎ

ARSLAN, Anıl

2016

Field of Turkish Language

Advisor: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

This study works on Tuhfe-i Hüsâmî ,which is the first of Persian- Turkish dictionaries written in verse in Anatolia. The aim of the study is to rewrite the dictionary in prose and after lexicological analysis introduce it to science world. The first part of the study gives general information about dictionaries in verse, includes a list of some of the dictionaries written in Anatolia, a biography of Hüsâm b. Hasan (Hüseyn) el-Konevî , who is the writer of Tuhfe-i Hüsâmî, and some information about the work and its genre. The second part of the study contains a lexicological analysis of Tuhfe-i Hüsâmî. The third part of the study includes a written translation of the work and prosody and scribe errors on the draft that we have worked on are indicated in footnotes. The forth part includes Turkish-Persian anda Persian-Turkish index of Tuhfe-i Hüsâmî.

Key Words: Tuhfe-i Hüsâmî, Hüsâm b. Hasan (Hüseyn) el-Konevî, Dictionaries in Verse, Lexicological Analysis

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	x
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

1. Manzum Sözlükler	3
1.1. Tanımı	3
1.2. Anadolu Sahasında Yazılan Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler.....	3
2. Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî	6
2.1. Hayatı	6
2.2. Eserleri	7
3. Tuhfe-i Hüsâmî	7
3.1. Adı.....	7
3.2. Yazılış Tarihi.....	8
3.3. Yazılış Nedeni.....	8
3.4. Vezni	8
3.5. Tertip Şekli ve Bölümleri.....	10
3.6. İçeriği	12
3.7. Nüshaları	12
3.8. Bursa İnebey Nüshasının Tanıtımı.....	13
3.9. Üzerinde Yapılan Çalışmalar	13

2. BÖLÜM

SÖZLÜK BİLİMSEL İNCELEME

1. Bütün yapı (megastructure).....	14
1.1. Baş veri	14
1.1.1. Ön ve arka kapak bilgileri.....	14
1.1.2. Yazılma yeri, yılı vd. teknik bilgiler	14
1.1.3. Yazar (hazırlayıcı) bilgileri.....	15
1.1.4. Kısaltmalar	15

1.1.5. Ön söz, giriş vd.	15
1.1.6. Son söz vd.	16
1.2. İç veri	17
1.2.1. Sayfa takipçisi	17
1.2.2. Sayfa numarası	17
1.3. Son veri	18
2. Bütüncül yapı (macrostructure/ intra textual)	18
2.1. Parçacıl yapı (microstructure/ entry structure).....	18
2.1.1. İç yapı (mesostructure).....	18
2.1.1.1. Biçimle ilgili bilgiler	18
2.1.1.1.1. Maddebaşı (headword).....	18
2.1.1.1.2. Dilbilgisel bilgi (grammatical information).....	19
2.1.1.2. Anlamla ilgili bilgiler.....	19
3. BÖLÜM	
ÇEVİRİ YAZILI METİN	
4. BÖLÜM	
DİZİNLER	
4.1. Farsça – Türkçe Dizin	61
4.2. Türkçe – Farsça Dizin	92
SONUÇ	140
KAYNAKÇA	141

KISALTMALAR

(AYYL)	: Abdullah Yeğın Yeni Lûgat
b.	: Bin (Oğlu)
c.	: Cilt
(DLT)	: Dıvânu Lugâti't-Türk
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
DTCF	: Dil Tarih Cođrafya Fakóltesi
(FDOTAL)	: Ferit Devellioğlu Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat
GTS	: Güncel Türkçe Sözlük
H.	: Hicri
Ktp.	: Kütüphane(si)
(M)	: Metinde yazılışı
M.	: Miladi
(MKFTS)	: Mehmet Kanar Türkçe Farsça Sözlük
Prof.	: Profesör
Öl	: Ölüm
Ör.	: Örnek
s.	: Sayfa sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TS	: Tarama Sözlüğü
(TTAS)	: Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
Yrd.	: Yardımcı
(YTS)	: Yeni Tarama Sözlüğü
Yz.	: Yazma(lar)
(ZTS)	: Zanaat Terimleri Sözlüğü

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ء	: ʾ
ا	: a / e / ā
ب	: b
پ	: p
ت	: t
ث	: ṯ
ج	: c
چ	: ç
ح	: ḥ
خ	: ḫ
د	: d
ذ	: ḏ
ر	: r
ز	: z
ژ	: j
س	: s
ش	: š
ک	: k
گ	: ḡ / ğ
ق	: q
ک	: k / g / ğ(y) / ŋ
ل	: l
م	: m
ن	: n
ه	: h / a / e
و	: v / o / ö / u / ü / ū
ی	: y / ī / i / ı

ÖN SÖZ

Bir dilin söz varlığının belli bir düzen içerisinde bir araya toplandığı sözlükler, dillerin en büyük hazinesi olan kelimelerin bir araya toplanılması, muhafaza edilerek ileriki kuşaklara aktarılması ve bu hazinenin giderek büyütülmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, 1399-1400 yılında Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî tarafından sultan Şah Orhan Bey adına yazılmış Anadolu sahasının ilk Farsça-Türkçe manzum sözlüğü olan Tuhfe-i Hüsâmî'nin sırasıyla müellifi ve nüshaları üzerinde durularak genel bir bilgi verilmiş, sözlük bilimsel incelemesi yapılmış; çeviri yazılı metni hazırlanmış ve dizini oluşturulmuştur. Farsça-Türkçe manzum olarak yazılan Tuhfe-i Hüsâmî Anadolu sahasında ilk olması bakımından önem teşkil etmektedir. Mensur bir girişle başlayan eser, 16 kıt'a ile devam ederek bir hâtîme ile son bulur. Sözlük kısmında 233 beyit bulunan eserde Farsça 1018 kelime ve/veya kelime grubu ve 38 cümlelerin Türkçe karşılıkları verilmiştir. Metnin çeviri yazısında Farsça sözcükler, söz öbekleri ve cümlelerde mavi; Türkçe kelime, kelime grupları ve cümlelerde ise kırmızı renklendirme yapıldı. Farsça karşılığı bulunmayan, cümleyi tamamlamak, aruzu uydurmak, kafiye oluşturmak vb. nedenlerle kullanılmış kelime ve ekler siyah renkte yazıldı. Sözlüklerde bulunamadığından anlamları tespit edilemeyen kelime, kelime grubu veya cümlelerde ise renklendirme yeşil olarak yapıldı. Eserin Tahran yayınıyla karşılaştırma yapılarak müstensih hataları tespit edildi. Aruz hataları da tespit edilerek dipnotlarla belirtildi. En son Farsça-Türkçe ve Türkçe-Farsça dizin oluşturuldu.

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, bana yol gösteren tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Erdoğan Boz'a minnettarlığımı sunuyorum.

Özellikle, eğitim hayatım boyunca bana maddî ve manevî her türlü desteği sağlayıp fedakârlıklarda bulunan annem Zeliha Arslan'a, babam Cengiz Arslan'a ve kardeşim Arçın Arslan'a ayrı ayrı teşekkür ederim.

Anıl ARSLAN

Eskişehir-2016

GİRİŞ

Konu

Bu çalışmada, Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî yapılacak bilimsel bir çalışmayla (çeviri yazılı metin, sözlük bilimsel inceleme ve dizin) bilim dünyasına tanıtılacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, genel bilgilere göre Anadolu sahasında yazılmış Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî metninin çeviri yazısını yapıp söz varlığını ortaya çıkarmak ve eser üzerinde sözlük bilimsel bir çalışma yapmaktır.

Problem

Anadolu sahasında yazılmış Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî, Türkiye’de tam yayım olarak henüz bilim dünyasına sunulamamıştır. Dil öğretiminin temel araçlarından olan sözlükler, tarih boyunca kullanılmamıştır. Türklerin Anadolu sahasında temas ettikleri klasik dillerden Farsçayı öğretmek amacıyla bir manzum sözlük geleneği oluşturduğu bilinmektedir. Bu anlamda tarihi manzum sözlüklerin yayımlanması oldukça önemlidir.

Önem

Sözlükler bir dilin söz varlığı hazinesi oldukları için öteden beri çok önemli eserler olarak kabul edilir. Bu anlamda Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî’nin bilimsel bir yayımının yapılması birçok açıdan önem taşımaktadır. Bunlardan başlıcaları şöyle sıralanabilir: tarihi söz varlığı, dil öğretme tekniği açısından manzum sözlüklerin önemi, sözlük bilimi açısından manzum sözlük oluşturma ölçütleri vs.

Yöntem

Türkiye kütüphanelerinde bulunan bütün Tuhfe-i Hüsâmî nüshaları tespit edilip içinden uygun nüsha bir seçilecektir. Seçilen nüshanın çeviri yazısı yapılarak sözlük metni elde edilmiş olacaktır. Sözlük metni oluşturulurken Gencine-i Güftar, A Comprehensive Persian-English Dictionary, Kanar Farsça-Türkçe Sözlük, Osmanlıca

– Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Kâmus-ı Türkî, TDK Güncel Sözlük, Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü gibi temel sözlükler kullanılarak metnin eksiksiz oluşturulmasına dikkat edilecektir. Metin üzerinden sözlük bilimsel bir inceleme yapılacaktır. Son olarak söz varlığı açısından bir dizin yapılıp çalışma bitirilecektir.

Kuramsal Çerçeve

Tarihi manzum sözlük yayımı hakkında yöntem üzerine ciddi anlamda teorik bir alt yapı yoksa da hatırı sayılı bir metin yayımı vardır. Bu konuda Türkiye’de yaygın olarak kullanılan çeviri yazı işaretleri kullanılarak sözlük metni oluşturulacaktır. İnceleme kısmına gelince sözlük bilimsel inceleme için eldeki kısıtlı sayıdaki kaynaklardan istifade ile bir inceleme modeli oluşturulmaya çalışılacaktır. Yabancı kaynaklar bu konuda yol gösterici olacaktır.

Hipotezler

Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî üzerine Türkiye’de tam bir metin yayımı yapılamamıştır.

Literatür

Türkiye’de yeterince tarihi manzum sözlük yayımı vardır. Bu yayımlar lisansüstü tezler ve makale, bildiriler olmak üzere iki gruba ayrılabilir.

Varsayımlar

Türkiye’de Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî’nin yayımı yapılmadığı gibi sözlük bilimsel inceleme yöntemleri hakkında yeteri kadar teorik alt yapı yoktur. Yapılan incelemeler henüz deneme niteliğindedir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Yapılan çalışma, Farsça-Türkçe ilk manzum sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî ile sınırlıdır. Ancak çalışma sözlük bilimsel inceleme açısından bir yöntem önermeyi hedeflemektedir.

1. BÖLÜM

1. Manzum Sözlükler

1.1. Tanımı

Manzum sözlükler, bir dildeki kelimelerin başka bir dildeki karşılıklarıyla manzum olarak verildiği sözlüklerdir. Kaynakların belirttiklerine göre, ilk manzum sözlük yazarı İranlı ünlü şair Reşidüddin Vatvat (Öl. H.578/M.1182)'dir.¹

Öğrenimi kolaylaştırmasından olsa gerek geçmişte hemen her konuyu manzum anlatma geleneği vardı. Bu sebeple de yazarlar öğretici konularda yazdıkları eserleri manzum olarak ifade ederlerdi. Söz konusu gelenek doğrultusunda pek çok manzum sözlüğün kaleme alındığına tanık oluyoruz.

Yazılış Amacı

Sözlüklerin yazılma nedenine genel olarak baktığımızda dil öğrenimi veya öğretimi olduğu anlaşılmaktadır. Sadece söz varlığıyla değil öğrenilecek veya öğretilecek dilin yapısı, kuralları hakkında da bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır.

Öğretmeyi kolaylaştırma ve hızlandırma yöntemlerinden biri de konuların manzum olarak anlatılmasıdır. Bu nedenle şair ve yazarlar, manzum anlatma geleneği yaratmış ve bu gelenek dâhilinde çokça eser vermişlerdir. Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî de Tuhfe-i Hüsâmî'yi bu gelenek doğrultusunda kaleme almıştır. Eserde Farsça sözcüklerin ve kimi Farsça konuşma kalıplarının şiir diliyle öğretilmesindeki amaç, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve hızlandırmaktır.

1.2. Anadolu Sahasında Yazılan Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler

Öz, Anadolu sahasında yazılan manzum sözlükleri şu şekilde özetlemiştir (2010, 79-299).

¹ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986, c.6, s.144

Tuḥfe-i Hüsāmī ez Mültekāt-i Sāmī	Tuḥfe-i Şāhidī
Miftāḥu'el-Edeb	Lügat-i Manzūme
Uḡnūmu'l- ^ç Acem	Şihāḥu'l- ^ç Acem
Müfredāt	Deḡâyıḡu'l-Ḥaḡâyıḡ
U ^ç cūbetü'l-Ġarāyib fi Nazmi'l-	Müşkilāt-ı Şāhnāme
Cevāhiri'l- ^ç Acāyib	Lügat-i Ni ^ç metullāh
Şāhnāme (Lüccetü'l- ^ç Acem)	Tertī-i Deḡâyıḡu'l-Ḥaḡâyıḡ
Münyetü'l-Mübtedī	Cāmi ^ç u'l-Fāris [Tercümān-ı Fārisī]
Baḡrū'l-Ġarāyib	^ç İlm-i Lügāt
Tuḥfetü'l-Hādiye	Cāmi ^ç u'l-Fürs
Lügat-i Ḥalīmī	Lügat-i ^ç Abdülkerīm
Nişārü'l-Mülk	Tuḥfetü's-Seniyye ile'l-Ḥazreti'l-
eş-Şihāḥu'l- ^ç Acemiyye	Ḥaseniyye
Şādiye	Manzūme
Miftāḥu'l-Ma ^ç ānī	Müşennā ve Müşelles
Miftāḥu'l-Lüḡa	Cinānū'l-Cinās [Ravzatü'l-Cinās]
Vesīletü'l-Maḡāşid ilā Aḡseni'l-	Nazmü'l-Esāmī
Merāşid	Maşādır-ı Elsine-i Erba ^ç a
Mecmū ^ç u'l-Lügāt	Müşkilāt-ı Gülistān
Cāmi ^ç u'l-Fāris	Lügat-i Minyasoḡlu
Lügat-i Münteḡāb	Fethu'l-Fettāḡ
Şāmilü'l-Lüḡa	Ma ^ç denü'l-Ma ^ç ārif
Tercümān	Kitāb-ı Lügat-i Gülistān

Düstüru'l- ^ç Amel	Muqaddimeti'l-Edeb
Nevâdirü'l-Emsâl	Lügat-i Târîh-i Vaşşâf
Meyâdinü'l-Fürsân	Terceme-i Emsâl-i ^ç Arab ve ^ç Acem
Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ	Tevfiye
Genc-i Leâl	Se Zebân
Menâzımu'l-Cevâhir	Mecma' u'l- Emsâl
Nuḥbetü't-Tuḥfe	Lehçetü'l-Lügat
Farsça-Türkçe Sözlük	Ḥoş Edâ
Lügat-i Şāhnāme	Naẓm-ı Girīdī
Türkçe-Farsça Sözlük	Mā-lā Būdde minhu li'l- Edīb mine'l-
Muḥtaşar-ı Tuḥfetü's-Seniyye	Meşhūr ve'l-Ġarīb
Tuḥfetü'l-Emsâl	Manzūme-i Keskin
Kān-ı Ma' ānī	Tuḥfetü'l-İḥvān ve Hediyyetu's-
Tercümānü'l-Ma' ārif	Şıbyān
Lisānü'l- ^ç Acem [Ferheng-i Şu' ūrī]	Lügat-i Tedkikāt-ı Fūrsiyye-i Necīb
Münteḥab-i Ferheng-i Şu' ūrī	Müretteb Müfredāt-ı Siyāhī
Muḥtaşar ve Münteḥabü's-Şu' ūrī	Tuḥfe-i Vehbī
Lisānü'l-Aṭıbbā'	Müşelleşnāme-i Şākir
Muḥtaşar-ı Lügat-i Ni' metullah	Tıbyān-ı Nāfi' der Terceme-i Burhān-ı
Tuḥfe-i Şemsī	Ḳāṭı'
Lügat-i Şināsī	Miftāḥ-ı Gülistān-ı Sa' dī
Şānī Lügati	Lügat-i Bahāristān
Akşā'l-Ereb fi Tercemeti	Muḥtaşar-ı Tuḥfetü's-Seniyye

Nazm-ı Bedîʿ	Mirʿatü'l-Lügât
Dürrü'n-Nizâm	Reh-nümâ-yı Sehûlet
Tuḥfe-i Zîbâ	Muḥtaşar Ḳâmûs-ı Fârisî
Nazmü'l-Cevâhir	Ünsü'l-Lügât
Naḳlü'l-Meḥâfil li'l-Efâzıl	Ḳâmûs ve Cep Lügati
Güher-rîz	Ḥayrû'l-Lügât
Mecmaʿu'l-Lügât	Zübde-i Lügât-ı Fârisiyye
Cevrehe	Lügat-i Fârisiyye
Tuḥfetü'l-Maʿnâ	Lügat-i Meşhûre-i Fârisî yâḥud
Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve ʿArabî ve	Sermâye-i Fedâi
Fârisî	Lügat-i Fârisiyye
Tuḥfe-i Nuşḫî	Lügat-i Erbaʿa
Farsça-Türkçe Sözlük	Ḳâmûs-ı Fârisî
Siyer-i Veysî Lügati	İnkkîşâf-ı Ḳâmûs-ı Fârisî yâḥud
Zübdetü'l-Lügât	Fihrist-i Ḳâmûs-ı Fârisî
Tuḥfetü'l-Mülâzimîn	Maşâdır-ı Lisân-ı Fârisî
Lügât-ı ʿAzîziye	Tuḥfe-i Remzî
Zübdetü'l-Lügâti'l-Lehce	
Tercümânü'l-Lügât	

2. Hüsâm b. Hasan (Hüseyn) el-Konevî

2.1. Hayatı

Hüsâm'ın hayatı hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Sözlük hakkında bilgi veren kaynaklarda yazarın adı Ḥüsâm İbn Ḥasan-ı Ḳonevî olarak anılmıştır.

Şāhidī İbrāhīm Dede, 921/1515 yılında nazmettiği Tuḥfe-i Şāhidī'nin ön sözünde:

Okıdum evvelā Tuḥfe-i Ḥüsām'ı

Mu'attar oldu anuñla can meşāmı

beytiyle bu sözlüğü okuduğunu ifade etmiştir; (Şāhidī'den aktaran Öz, 2010: 79) Tuḥfe-i Şāhidī'nin bazı şarihleri de yukarıdaki beyitte geçen sözlük ve yazarı hakkında şu bilgileri vermişlerdir: “ Ḥüsām, Kōstantīniyye'nin fātihi Sulṭān Meḥmed zamanında yaşamış, eserini onun adına ve onun istegiyle nazmetmiştir.”(el-Bağdādī'den aktaran Öz, 2010:79) “ Ḥüsām, lügatde keskin kılıç ma'nāsınadır. Bu halde İbn Ḥasan-ı Konevi'nin lakabıdır.” “ Ḥüsām, Fātiḥ Sulṭān Meḥmed zamanında kendi ismine nazm eylemiştir.” (Şāhinzāde'den aktaran Öz, 2010:79)

Öz, şarihlerin yazar hakkında verdiği bilgileri şu şekilde değerlendirmiştir: “ Şarihlerin yazar hakkında verdiği bilgiler doğru değildir. Çünkü ileride görüleceği üzere Tuḥfe-i Ḥüsāmī, Fatih Sultan Mehmed (1444-1446+1451-1481) döneminden önce, 802/1399-1400 yılında nazmedilmiştir.” (2010: 79).

2.2. Eserleri

Hayatı hakkında yeterince bilgi sahibi olamadığımız Ḥüsām'ın eserleri hakkındaki bilgilerimiz de çok sınırlıdır.

Öz, “Konyalı olan Ḥüsām, eserin Farsça ön sözünde, sözlüğünden önce Hediyyetü'l-İḥvān adıyla manzum bir eser yazdığını söylemiş, ancak kendisi ve adını andığı eseri hakkında bilgi vermemiştir.” der (2010: 79).

Ḥüsām'ın ulaşılmış tek eseri olan Tuḥfe-i Ḥüsāmî'nin kimin adına yazıldığına, üzerinde çalıştığımız nüshada rastlanamamıştır. Ancak Öz, Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötüken 2563 numarada kayıtlı nüshadan, eserin Şah Orhan Bey (Ebu'l- Muzaffer Orhan Beg b. Karaman) adına yazıldığını tespit etmiştir (Öz 2010:80).

3.Tuḥfe-i Ḥüsāmî

3.1.Adı

Öz'ün tespitlerine göre nüshaların çoğu Tuḥfe-i Ḥüsāmī adıyla kayıtlıdır. İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye 876 numarada bulunan nüshada eser adı, Tuḥfe-i Ḥüsāmī ez Mültekāt-i Sāmī-i Esāmī; Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege

Kütüphanesi Agah Sırrı Levend 286/2 numardaki nüshada Tuḥfe-i Ḥüsāmī ez Mülteḳāt-i Sāmī ve Esāmī adı kayıtlıdır (2010: 79).

Eserin adı üzerinde çalıştığımız nüshasının Giriş bölümünde de adı açıkça geçmektedir.

“müveşşeh nazm sâzed ve nām u tuḥfe-i ḥüsāmī ez mülteḳāt-ı sāmī ve esāmī nihāde ve her...”(48a)

3.2.Yazılış Tarihi

Üzerinde çalıştığımız nüshada eserin yazılış tarihi ile ilgili bilgilere rastlanmamıştır. Ancak Öz, Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötügen 2563 numarada kayıtlı nüshadan aşağıdaki beyitleri aktararak, eserin 802/1399-1400 yılında yazıldığını tespit etmiştir (Öz 2010:80)

*bu nazm ki tuḥfe-i ḥüsām est be-nām
bî-çāre ḥüsām elinden iş bulupdur niḳām
yazıldı sekiz yüz ikinci yılda
devletlü şeh orhan beg adına* (154a)

3.3.Yazılış Nedeni

Tuḥfe-i Ḥüsāmī'nin yazılış nedeni, tüm manzum sözlüklerin başlıca yazılış amacı olan dilin öğretimidir. Farsça sözcüklerin ve kimi konuşma kalıplarının şiir diliyle öğretilmesindeki amaç, öğrenmeyi kolaylaştırarak hızlandırmaktır. Şiirin akılda kalıcılığı, ezberlemeyi kolaylaştırmada bir yöntem olarak görülmüştür. Bunun dışında manzum sözlükler için genel olarak söylenen; şairlere kafiyeli sözcük bulma kolaylığı sağlamak gibi sebepler de sayılabilir.

3.4.Vezni

Boz, bildirisinde eserin Bursa İnebey nüshasında yer alan kıt'aların vezinlerini tespit etmiştir (2013:70-72)

1. kıt'a (47b-50a) yaprakları arasında toplam 15 beyit.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

ḥüdā taḳrī tüvānger ma' nisi bay

işe buyruḳ idici kār fermāy

büzürk ulu vu peygāmbēr ḥaberci

feriṣtedür sürüş öñden geçen rāy

sitāre ılduz u ḥurṣīd güneş

zemīn yir āsumān gök māhdur ay

perestū karlağuçl bāhū degenek

daḥı bir hind ilī sulṭānıdur rāy (48a-48b)

2. kıt'a (50a-52a) yaprakları arasında toplam 14 beyit.

mef' ülü mefā' ilün fe' ülün

3. kıt'a (52a-54b) yaprakları arasında toplam 16 beyit.

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

4. kıt'a (54b-56a) yaprakları arasında toplam 13 beyit.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

5. kıt'a (56b-58b) yaprakları arasında toplam 16 beyit.

müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün

6. kıt'a (58b-60b) yaprakları arasında toplam 14 beyit.

mefā' ilün fe' ülün mefā' ilün fe' ülün

7. kıt'a (60b-63b) yaprakları arasında toplam 19 beyit.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

8. kıt'a (63b-65b) yaprakları arasında toplam 13 beyit.

fe' ülün fe' ülün fe' ülün fe' ül

9. kıt'a (65b-70a) yaprakları arasında toplam 31 beyit.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Bu kıt'a diğerk kıt'alardan farklı olarak mesnevi tarzında kafiyelenmiştir ve en uzun kıt'adır.

10. kıt'a (70a-72b) yaprakları arasında toplam 16 beyit.

mef' ülün fâ' ilâlün mef' ülün fâ' ilün

11. kıt'a (72b-74b) yaprakları arasında toplam 16 beyit.

müfte' ilün fâ' ilât müfte' ilün fa'

12. kıt'a (74b-76a) yaprakları arasında toplam 8 beyit.

fâ' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

13. kıt'a (76a-78a) yaprakları arasında toplam 15 beyit.

müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün

14. kıt'a (78a-79a) yaprakları arasında toplam 6 beyit.

fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün

15. kıt'a (79a-80b) yaprakları arasında toplam 9 beyit.

müfte' ilün mefâ' ilün müfte' ilün mefâ' ilün

16. kıt'a (80b-82a) yaprakları arasında toplam 12 beyit.

fe' ilât fâ' ilâtün fe' ilât fâ' ilâtün

3.5. Tertip Şekli ve Bölümleri

Tuhfe-i Hüsâmî'nin bölümleri;

Eser üç bölümden oluşur:

i. Giriş

Üzerinde çalışma yaptığımız nüsha, Bursa İnebey Kütüphanesi Haraççioğlu 1398/2

numarada kayıtlı bulunan (46a-49a) yaprakları arasındadır.

Farsça mensur bir girişle başlar, sözlük hakkında genel bilgiler verilir. Bu bölüm başlıklar dâhil toplam 47 satırdır. Giriş bölümünde yazarın ve eserin adı açıkça geçmektedir.

Bundan başka, Farsça ve kısmen Pehlevîce sözcüklerin Türkçe karşılıklarının verildiği; kıt'a ve beyit sayısı, her kıt'anın sonunda musarra kafiyeli ve aynı vezinde birer beyit eklendiği belirtilir.

ii. Sözlük

Sözlük metni, çalıştığımız yazmanın 49a-84a yaprakları arasındadır. Toplam kıt'a sayısı 16'dır. Kıt'alardaki beyit sayıları 6 ilâ 31 arasında değişir. Kıt'alar gazel tarzında kafiyelenmiştir ancak her kıt'a sonundaki beyit musarra kafiyelidir. Bu bölümde toplam 233 beyit vardır. Ancak diğer bazı nüshaların beyit sayısı daha fazladır. Sadıkova-Ekberova yayınına göre 13, 14, 15 ve 17. kıt'alar bu yazmada yoktur. Söz konusu yayında 1311 Farsça, 1304 Türkçe toplam 2615 sözcük; 20 kıt'a ve 296 beyit bulunmaktadır (Sadıkova-Ekberova, 1969)

Son bölüm;

Son beyitte, yazar kendisine örnek aldığı Hüsâm-ı Hoyî'nin (hüsâm-ı şâ'ir), bu kitabı görebilseydi çok beğenip takdir edeceğini söyler.

eger ol hüsâm-ı şâ'ir bu hüsâmı bir göreydi

diyedi zihî düreydi sözi defterin düreydi (83b)

Ferağ kaydı:

temmet el-kitâbü bi 'avni'l-meliki'l-vehhâbi el-mevsûme kitâbi tuhfe-i hüsâmî

fî evâili şehri zilka'de seneh ihda ve tis'îyn ve tis'â mie. (83b)

"Tuhfe-i Hüsâmî diye nitelenen kitap, Allah'ın yardımıyla 991 senesinin zilkade ayının ilk günlerinde yazıldı."

Bundan sonra 84a'da aynı yazı karakteriyle iki beyit daha bulunmaktadır.

bir gün ecel benüm 'ömrüm hebâ kıla

toprak içre a'zâlarum cüdâ kıla

yārab şaklağıl ol kişinüñ imānını

kim benüm haṭṭum oḡuyup du‘ā kıla (84a)

3.6. İçeriği

Mensur bir girişle başlayan eser, 16 kıt'a ile devam ederek bir hâtime ile son bulur. Üzerine çalışma yaptığımızın nüshanın sözlük kısmında 233 beyit bulunmaktadır. Farsça 1018 kelime ve/veya kelime grubu, 38 Farsça cümlelerin Türkçe karşılıklarının verildiği metnin çeviri yazısında Farsça sözcükler, söz öbekleri ve cümlelerde mavi; Türkçe kelime, kelime grupları ve cümlelerde ise kırmızı renklerle yapılmıştır. Bunun dışında Farsça karşılığı bulunmayan, cümleyi tamamlamak, aruzu uydurmak, kafiye oluşturmak vb. nedenlerle kullanılmış soru sözleri, adlar, emir kipiyle çekimlenmiş eylemler, bağlaçlar, bildirme, durum vb. ekler ise siyah renkte yazılmıştır. Söz konusu metinde yer alıp anlamları sözlüklerde tespit edilemeyen kelime, kelime grubu ve cümlelerde renklendirme yeşil olarak yapılmıştır.

Metinde hareket, durum, oluş eylemleri; sayı, renk, hayvan, sebze, meyve organ, element, mevsim, cinsiyet, dinî vb. adlar gibi pek çok Farsça kavramın Türkçe karşılığı verilmiştir. Ör.

(73a) nihāden: kımağ	(78b) surḡ: kızıl	(56a) mağz: beyin
(77b) bāver: inanmağ	(78b) zerd: sarı	(62b) bīnī: burun
(70a) āsā: isnemek	(61a) süpüş: bit	(54b) zer: altun
(53b) seg: it	(56b) esb: at	(54b) zemistān: kış
(64b) şeş: altı	(70b) piyāz: soğan	(61a) ner: erkek
(64b) hezār: biñ	(63b) engūr: üzüm	(49b) ḡudā: tañrı

3.7. Nüshaları

Tuhfe-i Hüsâm'ın Türkiye'deki kütüphanelerde ulaşabildiğimiz yazmaları şöyledir:

1. Bursa, İnebey Ktp. Haraççioğlu 1398/2 (991H.)
2. Ankara, Milli Ktp. Adnan Ötüken 2563
3. Ankara, Ankara Üniversitesi DTCF Ktp. İsmail Saib I, 3048
4. Türk Dil Kurumu Ktp. Yz. A 189, Yz. A 499/3

5. Erzurum, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Ktp. Agah Sırrı Levend 286/2
6. İstanbul, Belediye Ktp. Melih Cevdet 104
7. Süleymaniye Ktp. İbrahim Efendi. 849/1, Reşid Efendi 977, Süleymaniye 849, Süleymaniye 876/6, Süleymaniye Lale İsmail 654/4

3.8. Bursa İnebey Nüshasının Tanıtımı

Eserin Türkiye kütüphanelerinde bilinen 7 (yedi) yazması bulunmaktadır (Öz, 2010:82). Biz Bursa İnebey Kütüphanesi Haraççıoğlu 1398/2 numarada kayıtlı bulunan yazmanın 45-85 yaprakları arasındaki nüshayı tanıtacağız.

Üzerinde çalıştığımız yazmayı e-posta yoluyla elde ettiğimiz için yazma hakkında vereceğimiz tavsifi özellikler kısmen eksik olacaktır. Sayfalar sarı kâğıt, tek sütunlu ve 7 satırlı olup yazı harekeli nesihattir. İlk sayfa (46a-46b) cetveli diğerleri değildir. Mensur olan giriş bölümünde ayetler kırmızı mürekkeple yazılmış. Bundan başka kıt'a başları ve vezinler de kırmızı mürekkeplidir ayrıca Farsça sözcük ve söz öbeklerinin üstü kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Yine noktalar da kırmızı mürekkeple belirlenmiştir.

3.9. Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Eserin bilinen ilk ve tek yayını Tayyibe Ali Ekberova – Cemile Sadıkova yapmıştır (Sadıkova-Ekberova, 1969).

Öz, eserinde Tuḥfe-i Ḥüsâmî hakkında kısa bir tanıtım yapmıştır (2010: 79-82).

Boz, eser üzerine bir bildiri yayımlamıştır (2013: 69-74).

2. BÖLÜM

SÖZLÜK BİLİMSEL İNCELEME

Bu bölümde Tuhfe-i Hüsâmî yapısal yönden incelenecektir (Aslan, 2015). Bu bölümün sonunda işlevsel yönden incelemeye dair kısa bir bilgi verilecektir.

1. Bütün yapı (megastructure)

Sözlüğün tamamını oluşturan yapıya verilen isimdir. Sözlüğün asıl metnini teşkil eden bütüncül yapı (macrostructure) ve diğer yapıların tamamını kapsar. Bu yapıyı bütüncül yapı dışında sunduğu bilgelere göre üç alt başlık altında tasnif etmek mümkündür.

1.1. Baş veri

Sözlük metniyle direkt ilişkisi olmayan ancak sözlüğü tanıttıcı ve sözlük kullanımını kolaylaştırıcı bölümlerdir.

1.1.1. Ön ve arka kapak bilgileri

Üzerinde çalıştığımız Bursa İnebey nüshasının ön ve arka kapak bilgileri bulunmamaktadır.

1.1.2. Yazılma yeri, yılı vd. teknik bilgiler

Tuhfe-i Hüsâmî'nin kimin adına yazıldığına dair bilgiye, üzerinde çalıştığımız yazmada rastlanamamıştır. Ancak Öz, Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötüken 2563 numarada kayıtlı nüshadan aşağıdaki beyitleri aktararak, eserin Şah Orhan Bey (Ebu'l- Muzaffer Orhan Beg b. Karaman) adına yazıldığını tespit etmiştir, (2010: 80)

*bu nazm ki tuhfe-i hüsâm est be-nâm
bi-çâre hüsâm elinden iş bulupdur nizâm
yazıldı sekiz yüz ikinci yılda
devletlü şeh orhan beg adına (154a)*

1.1.3. Yazar (hazırlayıcı) bilgileri

Konyalı olan Hüsâm b. Hasan (Hüseyn) el-Konevî'nin hayatı hakkında oldukça kısıtlı bilgilere sahibiz. Yazarın adı eserin nüshalarında farklılık göstermektedir.²

Eserin üzerine çalışma yaptığımız nüshasında yazar kendisi hakkında bilgilere yer vermese de adı açıkça geçmektedir.

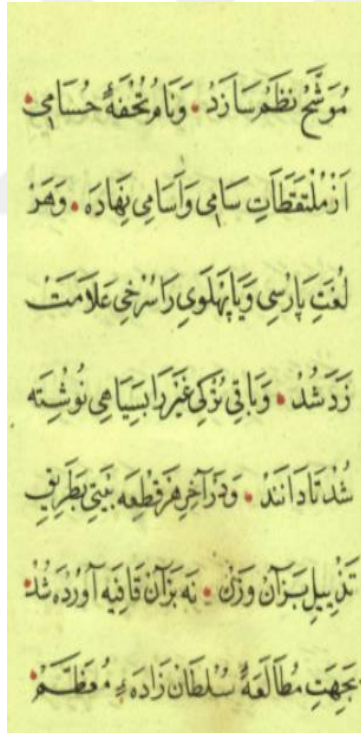
“hüsâm-i bin hasani'l-konevîyyi bellağa'llahü bimâ yercühu...” (47a)

1.1.4. Kısaltmalar

Tuhfe-i Hüsâmî'de kısaltma bölümü yoktur ve sözlük metni içinde de kısaltmalar kullanılmamıştır.

1.1.5. Ön söz, giriş vd.

Tuhfe-i Hüsâmî' mensur bir girişle başlar.

(48a)

(47b)

Burada sözlük hakkında şu bilgiler verilmiştir:

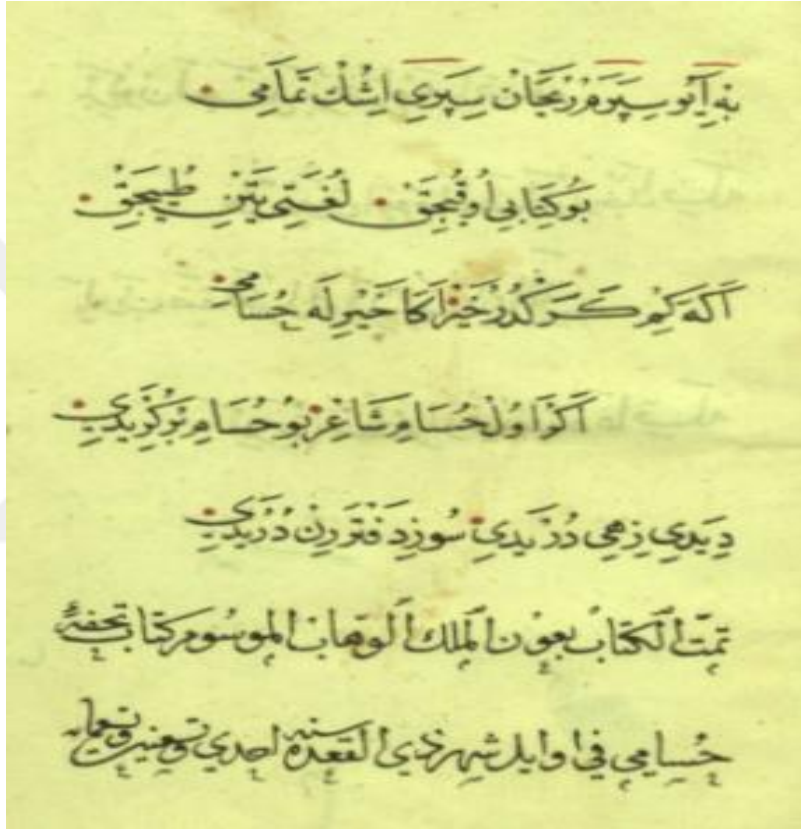
“Hediyyet'l-İhvân kitabının nazmı tamamlanınca sözlüğe ilişkin başka bir türde, Türkçe tercümelî Farsça, bazı kelimeleri Pehlevîce, değişik vezinlerde nazmedilmiş yirmi kıta ve üç yüz beyti içeren bir eser yazmak istedim. Kıtalara

² Eserin Ankara Milli Ktp. nüshasında yazarın adı Hüsâm b. Hüseyn el-Konevî olarak geçmektedir.

arasında harflerin alfabe sırasınca mesnevi tarzında bir kıta yazılıp Tuḥfe-i Ḥüsāmī ez Mülteḳāt-i Sāmī adı koyuldu. Her Farsça ya da Pehlevice kelime kırmızıyla işaretlendi; bilesiniz ki geri kalanı Türkçedir. Her kıtanın sonunda vezni aynı, kafiyesi farklı ek bir beyit yazıldı.” (Öz, 2010:81)

1.1.6. Son söz vd.

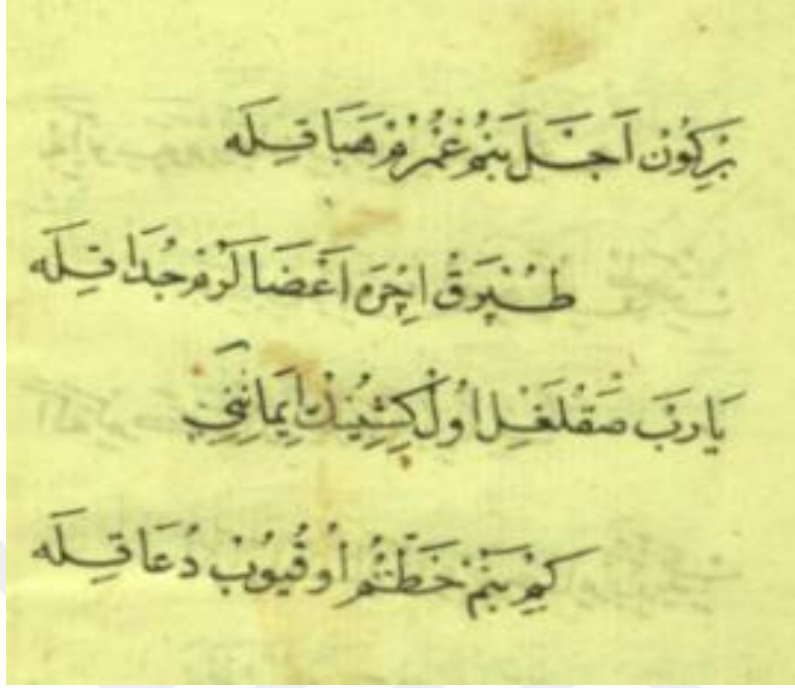
Sözlük bitiminden sonra yazar kitabının okunmasının faydalarından bahsedip dualar eder.

(83b)

bih eyü siparam reyḥan siperī işüñ tamamı
bu kitabı okıyacaḳ luḡatın yatın tıyaycaḳ
aḡa kim gerek dūr ḡayr aḡa ḡayr ile ḡüsāmī
eger ol ḡüsām-i şa‘ir bu ḡüsām kör idi
didi zihī dūr yedi sözi defterrin dūr yedi

temmet el-kitābū bi ‘avni'l-meliki'l-vehhābi el-mevsūme kitābi tuḥfe-i
ḥūsāmī fī evāili şehri zilka‘ de seneh ihda ve tis‘ iyn ve tis‘ ā mie.

(84a)

bir gün ecel benüm ‘ ömrümü hebā kıla
toprak içe a‘ zalarum cüdā kıla

yā rab şaklağıl ol kişinüñ imanını

kim benüm ḥaṭṭumu okuyub du‘ a kıla

1.2. İç veri

Tuhfe-i Hüsâmî’de sözlük metniyle direkt ilişkisi olmayan ancak metnin anlaşılmasında yardımcı olan unsurlar (resim, tablo vd.) kullanılmamıştır.

1.2.1. Sayfa takipçisi

Tuhfe-i Hüsâmî’de klasik sözlüklerde bulunan maddebaşı buldurucuları elbette bulunmamaktadır. Ancak sayfa takibi için her sayfanın son satırından sonra diğer sayfanın başındaki ilk kelime kaydelimiştir.

1.2.2. Sayfa numarası

Tuhfe-i Hüsâmî’de sayfa numaraları verilmemiştir.

1.3. Son veri

Tuhfe-i Hüsâm'da sözlük metniyle direkt ilişkisi olmayan ek bilgilerin bulunduğu bölüm bulunmamaktadır.

2. Bütüncül yapı (macrostructure/ intra textual)

Sözlüğün asıl metnidir ve maddebaşları listesini oluşturur. Bu bölümde maddebaşları sözlüğün hazırlanma amacına bağlı olarak çeşitli biçimlerde dizilebilir. Modern sözlüklerde genel olarak alfabetik sıralama tercih edilmektedir. Bütüncül yapıyı meydana getiren sözlük listesinin her bir maddesi de parçacıl yapı olarak adlandırılır.

2.1. Parçacıl yapı (microstructure/ entry structure)

Bütüncül yapının temel birimidir. Sözlüğün hedef kitlesi ve amaca göre parçacıl yapı düzenlemesinde farklılıklar görülebilir. Ancak parçacıl yapının hemen her sözlükte bulunabilen temel bölümleri vardır.

2.1.1. İç yapı (mesostructure)

Parçacıl yapıyı oluşturan bilgilerin her birine iç yapı adı verilir. İki başlık altında tasnif edilebilir

2.1.1.1. Biçimle ilgili bilgiler

2.1.1.1.1. Maddebaşı (headword)

Tuhfe-i Hüsâmî klasik sözlük biçiminde hazırlanmadığı için maddebaşlarının açıklanması biçiminde tertip edilmemiştir. Manzum olan sözlük metninde, Farsça kelimelerin Türkçe karşılıkları verilmiştir. Sözlük bu haliyle bir karşılıklar sözlüğü mahiyetindedir. Ör.

(50a) daḥı bir hind ili sulṭānidur rāy

teber balta kılc şemşir ü tîr oḡ

siper ḳalkān kemīn buşu kemān yay

şuş öyken gurde bögrek dest eldür

zübān dil dil göñül ser baş ayak pāy

2.1.1.1.2. Dilbilgisel bilgi (grammatical information)

Tuhfe-i Hüsâmî’de dilbilgisel bilgi bulunmamaktadır.

2.1.1.2. Anlamla ilgili bilgiler

Tuhfe-i Hüsâmî, iki dilli karşılıklar sözlüğü olduğu için esasen maddebaşı tanımlaması yoktur. Yukarıda da bahsedildiği gibi manzum olan sözlük metninde maddebaşlarının açıklamaları yapılmamış yalnızca karşılıkları verilmiştir.

Tuhfe-i Hüsâmî’nin işlevsel yönden incelenmesini sözlük-kullanıcı ilişkisi (Boz, 2016) açısından ele almak gerekir. Sözlük hazırlayıcısının sözlüğü hazırlarken hedef aldığı kitle (kullanıcı) ve bu kitlenin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük amaçlar oldukça önemlidir. Bu noktadan bakılınca iki dilli bir sözlük olan Tuhfe-i Hüsâmî’nin hedef kitlesi, Farsça öğrenmek isteyen veya bu dilin konuşulduğu yerlerde yaşayan ya da buralara seyahat eden kimselerdir.

Sözlüğün manzum olması ve sözlükte geçen maddebaşlarına bakılırsa günlük dilde kullanılan temel kelimelerin seçildiği dikkat çekmektedir. Bu anlamda sözlüğün belli bir kullanıcı profili için hazırlandığı ve amacına hizmet ettiği söylenebilir.

3. BÖLÜM

ÇEVİRİYAZILI METİN

- 46a **kitāb-ı tuhfe-i hüsāmī**
bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
ḥamd ü sipās ve şenā-i bī-ḳıyās şāni^ç -i rāki
ez nokḫa-o nuḫfe. der meşīḫ-i raḥm nuḫūş-ı nüfūs
insānī rāpeydā fermūd ki innā ḫalaḫnnā'l-insān
min nuḫfetin emşācin nebtelīhi fe ce^ç alnāhu semī^ç ān
başīrā ve ḳādirī rāki beyedi ḳudreti ḫūd taḫmīr
- 46b
ḫīneti ādemi şafīrā^ç im hevīdā fermūd ki ḫammerut
ḫīnete ādeme biyedi erba^ç ĩne şabāḫān ve der mekteb
^ç ibāret-i ezān lügāt cümle-i eşyāsüt becihet-i
ta^ç cīr-i melā^ç iketi ta^ç lemīn fermūd ki ve ^ç alleme ādeme'l-esmā^ç
külleḫā şümme^ç arāzahüm ^ç ale'l-melā^ç iketi ve dürūd
mālā nihāye ber ravza-i ḫāteme'n-nebiyyīne muḫammedi'l-muşṫafā
- 47a
şalla'llahü ^ç aleyhi ve selem ki ^ç ilm-i edeb rā der ta^ç limi
gāh-ı rabbī ve aḫsene āmenū ḫute ve nidā^ç
enā efşāḫu'l-^ç arabi ve'l-^ç acemi besme^ç i cemī^ç -i erbāb
^ç ilm-i beyān resānīd ve ^ç alā ālihi ve eşḫābihi ve ḫulefā^ç i
ü'r-rāşidīne bād çünīn ü güneyd cāmi^ç -i ibn kelimāt
ve nāzīm-i ĩn lügāt aḫḫari ^ç ibādi'llahi'l-ḳaviyyi
ḫüsām-i bin ḫasani'l-ḳonevīyyi bellağa'llahü bimā yercūhu

47b ve yerhumu ve ya^ç fūh ki çūn ez nazm-ı kitāb-i
mediyyetü'l-iḥvān ferāgat müyesser şüd
dā^ç ıye-i bāṭın berān keşt ki nev^ç -i diger der lügat-ı
kitābī sāzed bezübān-ı fārisī mütereccem be-türkī
ve ba^ç zī ez-pehlevī bist kıt^ç a siyşad
beyt be-evzānin muhtelifetin perdāzed ve düremiyān
her kıt^ç ahā kıt^ç a-ı müşennā be-tertīb-i ḥurūf-ı teheccī

48a müveşşeh nazm sāzed ve nām u tuḥfe-i ḥüsāmī
ez mültekaṭāt-ı sāmī ve esāmī nihāde ve her
lügat-ı pārusī veyā pehlevī rā sürḥī^ç alāmet
zedeşüd ve bāḳī türkī ğayr rā be siyāhī nüştiḥ
şüd tā dānend ve der āḥir-i her kıt^ç a beyti be-ṭarīḳ-i
ezyil-i bezān vezn ne bezān ḳāfiye āvürde şüd
be-cihet-i muṭāla^ç a-ı sulṭānzāde-i mu^ç azzam

48b mālīk-i riḳābi'l-ümem cāmi^ç ü'l-elṭāf
veşşiyem me^ç abaḳıyyeti evşāfi'l-laṭifeti şı^ç r
ānki erbāb-ı maḳāşıd ez-bilād-ı şarḳ-ı ğarb
āsītān-ı devleteş rā ka^ç be-i cān sāḥtend
lā-zevāl ḳaşr u^ç ömrihi ma^ç mūrā^ç ömrü ḥaşmih
maḳşūrān be-mecell-i ḳabūl üftāde çūn meḳārim-i
ān ḥāzret ve aḥlāḳ-ı ḥünende kān-ı in kitāb

49a der efvāh-ı cemī^ç ehl-i ^ç ilm-i mütedāvel gerded tevaqqū^ç
ez-müttāla^ç a günende kân-ı ĩn kitāb ānest ki ħalel-i
taşhif ve taħrīf rā bā-leţāf-ı şān tanķih
ve taşhīh fermāyend ve bi'llāhi'l-tevfīk
ve ^ç aleyhi'l-tevekkelū ve hüve rabbū'l-^ç arşı'l-^ç zīm
ķıţ^ç a-ı evel der baħr-i hezec müseddes
mefā^ç ilün mefā^ç ilün fe^ç ülün

49b ħūdā tańrı tüvānger ma^ç nisi bay³

işe buyruk idici kār-fermāy

büzürg ulu vu peygāمبر ħaberci

feriştedur⁴ sürüş öńden gečen rāy

sitāre ılduz⁵ u ħurşid güneş

zemīn yir āsumān gök māhdur ay

perestū ħarlaġuċ⁶ bāhū degenek⁷

50a daġı bir hind ili sulţāmdur rāy

³ Zengin, müstaġni.(YTS)

⁴ Melek. (GTS)

⁵ Yıldız. (TTAS)

⁶ Kırlangıç. (YTS)

⁷ Sopa. (TTAS)

teber balta kılıc şemşir ü tır ok

siper kalkın kemın buşu⁸ kemân yay

şuş öyken⁹ gurde bögrek¹⁰ dest eldür

zübân dil dil göñül ser baş ayak pây

deme dipi¹¹ tegerg ü yeğçe tolu

nem öldür¹² hir tuman bārandagī kay¹³

50b

be-bālā rev yukaru var dimekdür

aşağa in dimek ya^c nī furū āy

kaçan¹⁴ key key ulu sulţān u kış dey

şinir peydür kāmış neydür düdük nāy

dudağ leb mūy saç u cūy ırmağ

bağırsağ rüdegān u rüddur çay

taru gāvers mencū mercimekdür

51a

cev ü gendüm dimek arpa vu buğday

⁸ Pusu. (YTS)

⁹ Akciğer. (YTS)

¹⁰ Böbrek

¹¹ Tipi. (YTS)

¹² Toprağın nemi, tav. (TTAS)

¹³ 1. Yağmur, yaz yağmuru. 2. Nem. 3. Yağmurdan önce esen şiddetli yel. (TTAS)

¹⁴ Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktâki, nasıl, ne suretle, ne vakit (YTS)

lügatde mähçî palan atıdur

çu kısrak mâziyân u kürrdür tay

açuk yatmışa dirler hufte ʿuryân

uçuk dutmışa dirler dev-fersay¹⁵

muzâriʿ harfleri dürür eteyn

hurûf-ı ʿilleti şorarısar vây

51b ten-i lâger aruk¹⁶ ayrana di dūğ

koruk göre velî boyunduruk¹⁷ yūğ

ķıtʿ a-ı uħra

şed-i baħr-i ķarîb iy nūr-ı ʿayn

meʿ ʿülü mefâʿ ilün feʿ ʿülün

tek ħamle üzüm tegegidür¹⁸ tāk

misvāk ağacı dirah-ı ārāk

lāleng bişi¹⁹ vü link baldır

çek ķāđi bitisi²⁰ yırtmaç çāk

¹⁵ (M): dıvü fersāy

¹⁶ Zayıf, cılız, sıska. Çürümüş, fazla olmuş, çürümeye yüz tutmuş (TTAS)

¹⁷ Öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt (TTAS)

¹⁸ Tegek: Üzüm kütüğü. (TTAS)

¹⁹ Çörek, bayramlarda yapılan yağlı, tatlı ekmek, saç ekmeği. Yağda kızartılan hamur, ekmek.(TTAS)

²⁰ Mahkeme ilâmı, hüccet. (YTS)

52a etmek de külüc küd²¹ sükārū
kömec²² kıru beksimet²³ dürür kāk

vālād ne mühre mühre boncuķ
şandūk ki balçık ilteley²⁴ lāk

çin büklüm (ü) tāziyāne ķamçı
peygüle bucağ u terki²⁵ fitrāk

52b hāyisk çeküç gazına toķmak
cārüb süpürge toprak hāk

dek tā vu bebek çu merdüm-i çeşm
göz perdesi tem çöpi hāşāk

dum kıyruğı ılķınuğ²⁶ iriñ rīm
bī-bāk kıyusuz²⁷ u kıyu²⁸ bāk

²¹ Mısıır unundan yapılmış küçük bazlama. (TTAS)

²² İki saç arasında ya da küde pişirilen mayasız ekmek. (TTAS)

²³ Pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek (GTS)

²⁴ التکر sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamamıştır.

²⁵ (M): terkü. Atın eğerine takılan küçük heybe. (TTAS)

²⁶ At sürüsü; koyun sürüsü; keçi sürüsü; keçi; koyun; damızlık kısrak. (TTAS)

²⁷ Korkusuz, yürekli. (GGFZ)

²⁸ Kaygu, endişe, tasa. (YTS)

gul-güne fiker²⁹ venīje günlük

süprük şaru ağaç zācdur³⁰ zāg

53a engüşt sütürk ulu barmaq

kālūc kiçisi³¹ müşk³² otı nāk

nermüre salıncaq u sikindar³³

gözü ağartma vu celt³⁴ ü çālāk³⁵

sinlesi³⁶ yehūdinūğ mergezen

āyīni gevurlarūğ neğüşāk³⁷

qapu tıraqusıdur³⁸ pejāvend

53b kākā kişi³⁹ içi boş kāvāk

germ issı durur şiyār natoz⁴⁰

sermā şovuq adı hūşdur us

qıf' a-ı uhrā

²⁹ فِکْر sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamamıştır.

³⁰ Zaç: Kara boya. (TTAS)

³¹ Küçük. (TTAS)

³² Güzel kokulu, dikenli bir ot. (TTAS)

³³ (M): sükündür

³⁴ (M): çelt

³⁵ Sele karşı korumak için ağaç ve çalıdan yapılmış engel. (TTAS)

³⁶ 1. Mezarlık. 2. Mezar. (YTS)

³⁷ (M): nüğüşāk

³⁸ Tırkaz, kapı ardına sürülen ağaç. (YTS)

³⁹ 1. Ağa 2. Usta 3. Efendi 4. Büyük erkek kardeş, ağabey (TTAS)

⁴⁰ (M): natos. Ekini biçilmiş tarla. (TTAS)

der baħr-i müctess

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilātün

lügatde ħırs ayı seg it toņuz⁴¹ gürāz dinür

gögercin adı kebüter toğan ħo bāz dinür

meleĥ çekürge münc ü sutür⁴² şarı arı

54a meges siņekdür ħargaz hamān uyaz⁴³ dinür

kej egri kīj çam ağacı ılgın ağacı kej

gez arşun⁴⁴ oĥ gezi sūfār şındıya⁴⁵ kāz dinür

tağa⁴⁶ kām adıma gām dirsege vārın

bedest el qarışına ħulaca bāz dinür

be-süz köyün⁴⁷ be-sār eyle vü be-tāz segird

be-bāz oyna dimek daĥı yine bāz dinür

54b zer altun u rez üzüm çıbuĥı vu sım gümüş

beliņ⁴⁸ girīve nayisitān ħamışda saz dinür

⁴¹ Domuz (YTS)

⁴² (M): sūtüh

⁴³ Sivrisinek, tatarcık. Atsineĥi. (TTAS)

⁴⁴ Arşın, yaklaşık 68 cm.lik uzunluk ölçüsü (TTAS)

⁴⁵ Makas. (TTAS)

⁴⁶ Damak (YTS)

⁴⁷ Yanmak, kavrulmak, kararmak. (TTAS)

kelāje şağşığan u murğābī ördekdür

ögeyik fāhite kūf ögi⁴⁹ baṭ kaz dinür

bereft⁵⁰ serd zemistān⁵¹ ki gitdi qış şovuğı

bahār āmed ma‘ nisi geldi yaz dinür

yoluñ azıcısı ger rāh güm künende ise

55a işüñ düzicisi bu dilde kārşāz dinür

kürīçe⁵² hūcre kira müzd ü muştuluk⁵³ müjde

dönüm geri vü segirdim ho terk ü tāz dinür

bıyık bürüt u saqal rīş ü diş dendāndur

keri⁵⁴ setere⁵⁵ velī mūy-ı sütturde taz dinür

yoğun sitebr ü pehen yaşşı vu qışa kotāh

dirāz ne uzun nice uzun dirāz dinür

⁴⁸ Beliq: Dağlık, sarp yer, dağ beli. (YTS)

⁴⁹ “ اگی ” sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamıştır.

⁵⁰ (M): bürfet

⁵¹ (M): zımistān

⁵² (M): kirçe

⁵³ 1. Müjde, beşaret. 2. Müjdelik, müjde bahşisi. (YTS)

⁵⁴ Eşek, sıpa. (TTAS)

⁵⁵ (M): sütür

55b bülend yüksek ü peşt alçağ şikeste şınuḡ⁵⁶

eniş⁵⁷ nişib velikin yoḡuş firāz dinür

biyā be-piş gel ilerü be-bīn merā beni gör

be-ḡvān u pes⁵⁸ be-nūyis oḡı daḡı yaz dinür

süvel deve ḡabanı neşḡuvār ya' nī geviş

nite ki fāne ağaç çivisi boḡaz dinür

sitem güç küpecük⁵⁹ peştü varlık hestī

56a fisān bileḡü fisāne meşel sebū destī

ḡıḡ' a-ı uḡrī

fā' ilālün fā' ilālün fā' ilālün fā' ilün

cāh manşib⁶⁰ çāh ḡuyı kāh şaman rāh yol

mürden ölmek kerden itmek nān etmek ān ol

naḡaz gökçek⁶¹ maḡz beyin çāḡz ya' nī kurbaḡa

āb şu ser ḡāb igde āhū geyik kāhū marul

⁵⁶ Soluk, renksiz : Sımsık benizli. Kırık, çıkık. (TTAS). 1. Kırık. 2. Maḡlup, münhezim. (YTS)

⁵⁷ İniş (TTAS)

⁵⁸ (M): bes

⁵⁹ Kavanoz, ufak küp (YTS)

⁶⁰ Makam, yüksek memuriyet (GTS)

⁶¹ Güzel, sevimli, hoş. (YTS)

kāsten eksilmek ü pīrāsten sepilemek

56b hāsten tırmaḳ⁶² velikīn rāst çeb sağ u şol

har eşek ester çatır üstür deve vü esb at

gāv öküzdür sāv kendü⁶³ nesne bilmez kimse gül

pīç bük⁶⁴ bīmār şayru⁶⁵ kār iş bisyār çok

endek az u āz hırş adı firāvān ya' nī bol

pīşrev ilerü var u pesmāye gelme girü

gīr dut bükşil üzül be-reken kopar hem rāh yol

57a men betü çizi negüyem ben saña söylemeyem

rev bekāri hod hamuş gün var işüñe epsem ol

merdüm ādem⁶⁶ kız qarındaş⁶⁷ h̄vāher atadur pezer

māzer ana şüy şevher er zen ' avrat bīve tül

zen pezerdür kayn ata zen māzer bil kayn ana

güyegü⁶⁸ dāmād ferzend oğlan u oynaş⁶⁹ mül

⁶² Ayağa kalkmak (TTAS)

⁶³ (M): ekindü

⁶⁴ 1. Dönemeç. 2. Akarsuların büküntü yerleri. 3. Köşe. 4. Bükülerek katlanmış bir şeyin her bir bükümü (TTAS)

⁶⁵ Hasta. (YTS)

⁶⁶ İnsan, insanoğlu, adam. (GTS)

⁶⁷ Kardeş. (YTS)

serçe güncüşk ebgüne sırça āhen bil demür

57b

gül be-hand u mül süci⁷⁰ pül köpri topuğdur püjül

gende koğmış kende çopmış hānde gülmek çend kaç

bende dermen bende ü bāzū biri kul biri kol

çün dıraht ağaçlayın be-hirām şalın u bulan⁷¹

şev tehi ü pür çü hum şol küpleyin boşal u tol

şarğuğı ferhāl saçuñ urlusu⁷² mergüldür

tamda şol egri toma didükleri kabüldür

kıt' a-ı uhrī baħr-i recez

müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün

58a

pehlevīce yik vıjedür bir çarış

sögmege düşünām okı nefrīn çarış

dır meyāmüz giç öğrenmedür

zūd beyāmiz dimek tiz çarış

⁶⁸ Güvegi: Damat, güveyi (TTAS)

⁶⁹ 1. Kadının kocasından başka seviştiği erkek. 2. Erkeğin karısından başka seviştiği kadın. 3. Kendisine karşı aşk beslenen. (YTS)

⁷⁰ Süci: 1. Şarap. 2. İçki içme. (YTS)

⁷¹ Salınmak, biram etmek (YTS)

⁷² Vurulmuş, basılmış. (YTS)

pere kilidüñ dişi kıuzı berre

mîş kıoyun şu şığırı gāvmîş

58b

keyk büre kebk nedür kekliecek

kink şu kart oğlan u baş bart⁷³ rîş

dād u sited almađ u virmek dūrür

eksük ü artuk biri kem ü biri bîş

aşāđa vu yuğaru vu ard u öđ

ma^c nileri zîr ü zeber pes ü pîş

hum küp egilmek ham u avurda jem

59a

kıayđu dijem dem⁷⁴ nefes ü hemdem iş

tekne nedür zünber ü zenbūr arı

ıtılsı vu dikenidür nūş u nîş

ıtaşāđı debeye⁷⁵ dinür bādkend

şakalı kıabaya dinür belmerîş

⁷³ Yara, çıban, sivilce, yara bere (YTS)

⁷⁴ Soluk, nefes. (GTS)

⁷⁵ Fıtıklı, kasığı yarık. (YTS)

emcek⁷⁶ ü pistân u sitân çalğoyun⁷⁷

berf ü zemistân biri qar biri kış

59b pây bürehne yalın ayak kişi

gürsine ac teşne şude şusamış

hüşe-i engür üzüm şalkımı

bâr ağaç hâşılıdur ber yemiş

berzger ikinci seme zivledür⁷⁸

heyd yaba bil ü şaban oқи hış

duhter kız duhter zendür ügey⁷⁹

60a yinge puyūdur u hışım ya' nī hış

rîşe⁸⁰ saçak tîşe keser sur babuc

herkeş şokman⁸¹ oku payır kîş⁸²

⁷⁶ 1. Meme. 2. Meme başı, yapma meme, emzik. 3. Ufak çocukların başlarındaki bingıldak. 4. İbriğin su akıtan ağız kısmı. (YTS)

⁷⁷ Sirtüstü (YTS)

⁷⁸ Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boyunduruğu geçirilen ağaç, zelve. (YTS)

⁷⁹ Vezin hatalı.

⁸⁰ (M): rişte

⁸¹ Bir çeşit uzun konçlu çizme. (GTS)

⁸² Vezin hatalı.

hūy der hākister kül hām çig⁸³

derz yiv ānderz tesim dūk ig

ķıt^ç a-ı uħrī

mefā^ç ilün fe^ç ülün mefā^ç ilün fe^ç ülün

berāder⁸⁴ ey qarındaş kunūn bişnev işit üş

60b be-pīšem baña qarşu kulağ uru bizen-gūş

düne şeb küne⁸⁵ di rūz çu didun bugün imroz

dün asrağı gicenūñ adı dūş u perendūş

tebīre tavul⁸⁶ illā nebīre oğul oğlı

perestār u qaravaş⁸⁷ rehī kıl u tehī boş

legen mum turacağ yir diken hār u resen ip

nişīmen oturacak yir qayın ağacıdur gūş⁸⁸

61a peyū koha çekük çerz ü keşef kaplubāğadur⁸⁹

süpüş⁹⁰ bit dele⁹¹ saşsar u kulağ dibi bünāgūş

⁸³ Vezin hatalı.

⁸⁴ (M): bürāzer

⁸⁵ Gün (TTAS)

⁸⁶ Davul (TTAS)

⁸⁷ Cariye, hizmetli (YTS)

⁸⁸ Vezin hatalı.

⁸⁹ Vezin hatalı.

⁹⁰ (M): sübuş

⁹¹ (M): dile

nevār urқан⁹² u erkek ner ü māde dişi bil

peşe sivrisinekdür seġun söz ü sıçan mūş

zaġan çaylak u kırtal adı dāl u kıanat bāl

kuş ağac delegen ħūl veli būm ola bayġuş

sūtūr ilki⁹³ derā çāk çirā nişe cuz ayruķ

61b çerā otlak u çire yigin⁹⁴ ħire nedür yoş⁹⁵

kiyā iş güc eyü nīk eyā⁹⁶ gic ü giyāh ot

be-yā āştīkun göriş gel ü duruş kūş⁹⁷

ķana‘ taluya ħursend kemend oķruġa⁹⁸ dirler

‘akıllıya ħiredmend öki⁹⁹ gitmişe bi-hūş

ķuşaķdaġı düġüme girihdür kemer eydük

bucaķdaġı bekunci ķucaķdaġıdur āġūş

⁹² Urgan. (YTS)

⁹³ 1. At sürüsü. 2. Koyun sürüsü. 3. Keçi sürüsü. 4. Keçi. 5. Koyun. 6. Damızlık kısrak (TTAS)

⁹⁴ Yeġin: Yiġit, çevik, güçlü, hızlı, çalışkan (TTAS)

⁹⁵ Loş, alacakaranlık. (TTAS)

⁹⁶ (M): üyā

⁹⁷ Vezin hatalı.

⁹⁸ Kement. (YTS)

⁹⁹ Akıl. (TTAS)

62a sikiziden ester **qatır bükülmegin** bil
 şuden olmağa dirler **unutmağa ferāmuş**

qalem yonga¹⁰⁰ **terāş gerv lūca** di **şaşı**
sipehbed çeribaşı qatı qavğa helāluş

kelāş u kere küfdür fihe¹⁰¹ **kam küreği**

feresb ortunuq oqı sutün tam direği

qıṭ^c a-ı uḥrī

müstef^f ilün / müstef^f ilün / müstef^f ilün / müstef^f ilün

62b **ḥire qafa pile qabaq pişānī alın rūy yüz**
 bīnī burundur ruḥ yaqak kirpük müje sīne gögüz

qarın şikem erük ālū sümük sülük ḥilm ü zelū

yumruq boğaz muşt u kelū nāf(1)¹⁰² **göbek bil çeşm göz**

gövde çütendür cān revān quyruqu uyluq dünbe rān

püşt arqadur u kuştı¹⁰³ **yan bil miyān bil dūş omuz**

¹⁰⁰ 1. Kesilen, yontulan veya rendelenen bir şeyden çıkan parça, kanga. (YTS)

¹⁰¹ (M): fihe

¹⁰² “ ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu ek, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

¹⁰³ (M): kişit

cīzū vu kepi¹⁰⁴ ma^c nīsi kirpi vü maymūn birisi

63a ħargūş tavşan pārsī dīvāne sek itdūr ķuduz

aķarşudur āb-ı revān bīdār şev ya^c nī uyan

yeyni¹⁰⁵ sebük ağır girān hem kız dahı erzān ucuz

pīh iç yağı şāşe sidük keçe nemed raĥne gedük

mūze edük¹⁰⁶ gurbe cedük¹⁰⁷ büzgāle oĥlaķ keçi büz

bil pūşterem ķurdeşeni teb sıtma peryūn demregü¹⁰⁸

dūje bez ü dūnbel ķıban ājuĥ sigildūr ger uyuz

63b erzīz ķalay mis baķır ķırnaķ¹⁰⁹ kenīzek şuĥ kir

devle ķasurġa ker şaġır uķ dūr girevgān hem ķutuz

ķeşme bınar deryā deñiz bilgil sūpārīdür añız

üzüm ķekirdegi tegej engūr üzümdür gūz ķoz

od yalıñıdur¹¹⁰ tātça tef ķölmek ü köpük dīġ ü kef

ķanbūr¹¹¹ şeştā dumrı¹¹² def kef aya¹¹³ barbuķdur ķopuz

¹⁰⁴ Kebi: Büyük iri fare. (TTAS)

¹⁰⁵ Hafif (YTS)

¹⁰⁶ Edik: Kısa çizme (YTS)

¹⁰⁷ Kedi (YTS)

¹⁰⁸ Temriye hastalığı (YTS)

¹⁰⁹ Cariye.(YTS)

¹¹⁰ Alev. (FZGG)

küşti güreş keşti gemi eksüklüğe dirler kemî

64a er merd izer dāyimī yaḡ hem heser her ikisi buz¹¹⁴

bād-ı vezān yeldür eser leng aḡsaḡ u daḡı diger

bī-dest elsüz reg ṭamar bil kūzpoşt¹¹⁵ arḡası kūz¹¹⁶

beguzār¹¹⁷ u beguzār¹¹⁸ ḡo vu geḡ ṡārūc alḡu gec kirec

mīṭin külünk¹¹⁹ ü çüb aḡaç ḡencir ḡoḡu gerd toz

pervā ḡolay perḡev kiler küfcük köpçük zin eyer

āhū-yi māze ḡük-i ner dişi geyik erkek ṭoḡuz

64b balıḡ duzaḡı adı ṡeşt ārī evetdür vār hest

yok nist illā cerb-dest ol kim ola her işde uz

yek bir ü du iki sih üç hem çār dörd ü penc biş

şeş heft heşt altı yedi sekiz deh ondur nuḡ ṭoḡuz

şad yüz neved ṭoḡsān bil pencāh elli kırḡ çil

heftād yetmiş aḡlaḡıl yigirmi bist ü si otuz

¹¹¹ Tambur: Klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarından biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı (GTS)

¹¹² Tef (YTS)

¹¹³ Elin parmak dipleriyle bilek arasındaki iç bölümü, avuç içi. (GTS)

¹¹⁴ Vezin hatalı.

¹¹⁵ (M): kezpoşt

¹¹⁶ Kambur. (FZGG)

¹¹⁷ (M): bürger

¹¹⁸ (M): bürger

¹¹⁹ Taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma (GTS)

heştād seksen biñ hezār şešt altmış u şayu şumār

65a gūşe bucağ kırağ¹²⁰ kenār hāmūn yazı kimi ola düz¹²¹

dūşāb bekmez hūb düş bal engübīn kendū kıovan

keş kıoltuğ içi geş güzel püş yili yeldür¹²² pehlevān

kııç atūn uhrī

fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūl

beğal yine kıoltuğ erişdür bilek

bileñ¹²³ şarp pejper kıanat yā yilek

senit¹²⁴ nāve vū verdāne oğlağū

65b gil- i surh aşu vu māşū elek

bulut ebr ebrū kıaş u murğ kıuş

göverte eliflü oğı kebelek¹²⁵

yemiş mīve nevbāve turvandadır

kıavun hārbuze sefçe nedür kelek

¹²⁰ Kenar. (YTS)

¹²¹ Vezin hatalı.

¹²² Pehlivan (AYYL)

¹²³ Dağlık, sarp yer, dağ beli (YTS)

¹²⁴ Hamur tahtası (YTS)

¹²⁵ گابلک sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamamıştır.

ķavuk ābdān tavuk mākiyān

ķomak lahtdur (u)¹²⁶ reht ya' nī ŧelek¹²⁷

66a nühünbīn ŧenūr¹²⁸ ŧuvaġı¹²⁹ ārd un

odun hīme od āzer¹³⁰ eġger zelek¹³¹

ŧomalan¹³² semārūg u boy ŧenbelīd

ķıġı¹³³ sermdür kāflū gōġelek

diri zinde vü jinde yamalı ŧon

deri pūstdur ħūvāst ya' nī dilek

niyā dede adı piyāde yaya

66b ķoķar nesne būyā vu pūyā yilek

atuġ bozi ħıng u ķulası¹³⁴ semend

ķamuŧ serkeŧ ü nerm rāmdur dōlek¹³⁵

¹²⁶ “ و ” sesinin eksikliġi vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

¹²⁷ İç giysisi, çamaşır. (TTAS)

¹²⁸ Fırın. (FZGG)

¹²⁹ Topraktan yapılmış tencere, çömlek, küp kapağı. 2. Yassı ve yuvarlak taştan veya yuvarlak tahtadan yapılmış tandır kapağı. (TTAS)

¹³⁰ (M): āzār

¹³¹ Zilek: Topraktan yeni çıkmış buğday (TTAS)

¹³² Arap mantarı. (YTS)

¹³³ Kııcı: Tereye benzer bir ot, kekik (YTS)

¹³⁴ Bu renkte olan (at). (GTS)

¹³⁵ Sakin ve itaatli (YTS)

bizişk oṭacı¹³⁶ pilevr çerçi¹³⁷

tüvānā gücü vār dānā bilik¹³⁸

nemek ṭuz yimek ḥürdenī renc emek

çerendü kemürdek¹³⁹ ü ğarbün¹⁴⁰ belek

telīse¹⁴¹ hekibe¹⁴² kelīsā künişt¹⁴³

67a göçüklenmek¹⁴⁴ adı durur pekülek

yaramaz gümüşt māḥdur köşk kāḥ

şegāl çakal bil çakıl senglāḥ

ḳıṭ' a-yı uḥrī

fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilāt

rūze āgende ḳipā menter kemā

nānḥūriş ḳatıḳ mevīzāb aḥşama¹⁴⁵

tāc efser rūy tunç ḳurşün sorb

67b mide hed bālā beh virüp yalvarup

¹³⁶ Hekim, doktor; attar. (YTS)

¹³⁷ 1. Köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse (GTS)

¹³⁸ Bu mısra, metinde 4. mısraya bitişik yazılmıştır.

¹³⁹ Kıkırdak, kuyruğun iskeleti (YTS)

¹⁴⁰ غروبون sözcüğü kaynaklarda bulunamamıştır.

¹⁴¹ (M): tenjise

¹⁴² (M): hekbe

¹⁴³ Mecusi tapınağı. <http://www.bulmacasozlugu.net/Sozluk/KÜNiŞT> (çevrimiçi)

¹⁴⁴ 1. İftihar etmek, öğünmek. 2. Böbürlenmek, tefahir etmek. (YTS)

¹⁴⁵ Aksıma: Sarhoşluk veren ekşi şerbet. (YTS)

dīh köy ü kūy maḥalle gūy ṭop

der dehāneş būs çaḫ ağzında öp

ṭatca tav u māst ḳaymağ u yoğurt

kefçelize it balığı kirm ḳurt

ḥāk-i nemgīn yaş ṭopraḫ hem turās^{146 147}

ev ḳumaşıdur ḥunūr a' nī eşās

68a

şūje ḥiştek¹⁴⁸ keḫ ipek çūje bülüc¹⁴⁹

dūje butraḫ¹⁵⁰ ḳılçık adı ğalmalīc

cebrā' ilūḫ adıdur tāzīce rūḫ

bilgü dānişmend cāhil kimse ḳūḫ

cefte asması çubugun köki pīḫ

ma' nīde āmās şişdür¹⁵¹ şiş¹⁵² sīḫ

¹⁴⁶ Steingass sözlüğünde تراش sözcüğü için “ kalıtım, miras ” tanımını yapmıştır. Başka kaynaklardan söz konusu sözcüğün tanımıyla ilgili bilgi edinilememiştir. Mevcut bilgiler doğrultusunda “ turās ” sözcüğü ya “ yaş toprak ” anlamını karşılamamakta ya da söz konusu sözcüğün yazımında bir hata bulunmaktadır. Kaynaklarda “ terāş ” sözcüğü bulunmaktadır ki bu sözcük de “ yontmak ” anlamındadır dolayısıyla anlam uyuşmamaktadır. Bu sebeple söz konusu sözcükte müstensih hatası olma ihtimali oldukça yüksektir.

¹⁴⁷ Vezin hatalı.

¹⁴⁸ 1. Koltuk altı. 2. Elbisede kol altına konulan üçgen biçimindeki parça. (TTAS)

¹⁴⁹ Piliç. (YTS)

¹⁵⁰ Ekinler içinde biten, yapışkan dikenli bir ot. (TTAS)

¹⁵¹ 1. Şişmiş olan yer, şişlik. 2. şf. Şişmiş, şişkin (GTS)

¹⁵² 1. Bir ucu sivri, demir veya ağaçtan, bazen silah gibi kullanılabilen ince uzun çubuk. (GTS)

bil Һariri bellü dıba¹⁵³ vu perend¹⁵⁴
68b perniyan nakışlusı kuş burnı şend

kasni güneyk¹⁵⁵ ü kasni¹⁵⁶ engüjed

dūd dütün cānavar yırtıcı ded

yar¹⁵⁷ Һeyü bil bād rengi şin¹⁵⁸ Һıyār

befc tükrük salyar kālyār

piste fıstık hindvāne karpuz

mār u pūzine yılan yarpuz¹⁵⁹

69a gāv dum borı vu kim ki kimse kes

şahşı gücden kurtaran feryādes

barmağ engüşt ü kömür engişt imiş

mengene çerheşt kerpic Һişt imiş

hüşmend uşlu Һired bir dağı uş

tırma¹⁶⁰ bihrāş oldı vu bihrāş kuş

¹⁵³ İpek kumaş. (FZGG)

¹⁵⁴ Nakışsız ipek kumaş. (FZGG)

¹⁵⁵ Hindiba. (YTS)

¹⁵⁶ Hindiba denilen bitki. Tahfif ile kasni de denir. (FZGG)

¹⁵⁷ Ağızdan taşan tükrük. (TTAS)

¹⁵⁸ Mamur, bayındır (YTS)

¹⁵⁹ Bir tür nane. (YTS)

69b çāme ū r ü cāmedān tondur ġarāz
hesteġidür ūayrulıķ¹⁶¹ ya' ni marāz
girabolıdur¹⁶² teberhūn h'ān¹⁶³ sumāt
ķarıcuķ ūovuġımuñ ilki ūbāt

gūūe-yi çeūm uci ġözünđür lihāz
dirler aġır anda sevgend-i ġılāz
çerm ġön keymuht ūaġrı¹⁶⁴ kan cimā'
derd-i ser baū aġrısı ya' nī ūdā'
70a dūġbā ayran aūı yalan durūġ

isnemek āsā vu gegirmek arūġ

nāy-i zen dūdükci çulha¹⁶⁵ pāybāf

jerf deriñ kāf yaruk hem ūikāf

bād- bān yilken ġüvāh bil tanuk

mīzbān ķonuķçı mihmāndur ķonuķ

¹⁶⁰ Çalı. (TTAS)

¹⁶¹ Hastalık. (GTS)

¹⁶² Frenküzümü. (TTAS)

¹⁶³ Sofra. Yiyecek. Canlılık (MKTFS)

¹⁶⁴ Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm. (GTS)

¹⁶⁵ El tezgāhında bez dokuyan kimse. (GTS)

āsītīn yij¹⁶⁶ āsītānedür ışık

70b āsumāne¹⁶⁷ saḡf u gehvāre bişik

bār yükdür daḡi bir kez daḡi yol

pār bıldır¹⁶⁸ pīr zal¹⁶⁹ u pūr oḡul

pātīle tava vu tāvān dur virim¹⁷⁰

pejm ü beḡnev ol ṭuman bu yıldırım

āšinā biliş velī üşnān çuḡan¹⁷¹

sarmısaḡ sīr ü piyāz adı şoḡan

71a ki ulu vu miḡ ulu heybet şükūh

dīdebān gözçi çāşit¹⁷² leşger pūjūh

nesnenūḡ issi ḡūdāvend ü ḡizīv

hem bahādurdur dilīr u alp(i)¹⁷³ nīv

¹⁶⁶ Giysi kolu. (YTS)

¹⁶⁷ Āsmāne: Tavan(Ar.). (FDOTAL)

¹⁶⁸ Geçen yıl. (YTS)

¹⁶⁹ İhtiyar. (FDOTAL)

¹⁷⁰ Veriş. Vergi. (YTS)

¹⁷¹ Çögen. (YTS)

¹⁷² Casus. (YTS)

¹⁷³ ‘ ى ’ sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu ek, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

herke cūyed yābed isteyen bula

bād olsun būd idi başed ola

duḥter-i ender ma^cnide kızdur ügey

71b kār-ı mā bih şüd işümüz oldu gey

çün müveşşeḥ-leh ḥurūf oldu tamam

ḥatm idüp vallahu a^c lemdir ḥüsām

ḳıṭ^c atün uḥrī

mef^c ūlü / fā^c ilātü / mefā^c ilü / fā^c ilün

ḳara siyeh kebūd gök ispīd aḳ durur

bīd ü sipīdār söḡüd ü ḳavaḳ durur

dard aḡrı düzd uḡrı¹⁷⁴ derün iç ü der ḳapu

72a biḡāh ir ü dīr gic ü dūr irak durur

neḥcīr av ḥāne ev lānedür yuva¹⁷⁵

ḥu¹⁷⁶ ḥolḳ amaç nişān u şāne ṭaraḳ durur

fürnās ḳatı aḡduḳ¹⁷⁷ u surnās toḥtamış¹⁷⁸

dāsudelūs uvaḳ devek ü dās oraḳ durur

¹⁷⁴ Uḡru: Hırsız. (GTS)

¹⁷⁵ Vezin hatalı.

¹⁷⁶ Huy, tabiat, ahlak. (YTS)

¹⁷⁷ Karışık, bozuk, kusurlu, fena, ters, aksak. (YTS)

¹⁷⁸ Tohtamak: İhtiyarlamak. (YTS)

kikiş¹⁷⁹ kerdeme vü kenevdāne kenevür

būğanç çörek otı kedū bil kabağ durur

72b galle tağıl sipend yüzerlik¹⁸⁰ gezer keşür¹⁸¹

erzen taru vu şu' d adı topalağ durur

meske kereyağı¹⁸² fūle ağuz u şir sūd

rehbīn ü kanberīs ü kurut turağ durur

enbis çeç¹⁸³ ü kişt ekin (ü)¹⁸⁴ itme pişhūr

kesmük¹⁸⁵ küfe āgūş elifin çek kucağ durur

güften demek şinīden işitmek cūvān yigit

73a zāden toğurmak¹⁸⁶ ise nihāden komağ durur

tanas¹⁸⁷ u rāj-ı ħirmen ü ħūşe ekin başı

ħūşe ki çin künend be-türkī başağ durur

¹⁷⁹ (M): kikiç

¹⁸⁰ Ateşe atıldığı zaman çıtır çıtır ses çıkararak yanıp güzel bir koku neşreden tohum, üzerklik. (YTS)

¹⁸¹ Havuç. (YTS)

¹⁸² Tereyağı. (YTS)

¹⁸³ 1. Yığın. 2. Samanından ayrılmış hububat yığını. (YTS)

¹⁸⁴ “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

¹⁸⁵ 1. Boğumlu iri saman. 2. Harmanda fena dövülmekten taneli kalmış başak. 3. Harman sonu (YTS)

¹⁸⁶ (M): toğma

¹⁸⁷ Harman yığını. (TTAS)

nām ad u vām borç kus am u gōlām kul

encām soḡ u dām duzaḡ tele¹⁸⁸ faḡ durur

ḡaplan peleng ü şeng güzel ḡurnadur küleng

ḡaş seng ü gölge sāye ü ḡāye ḡaşaq durur

73b dūzeh ḡamu¹⁸⁹ heme ḡamu mūyīden aḡlamak

perīden uçmaq illā behişt uçmaq¹⁹⁰ durur¹⁹¹

berg ü şukūfe çiçek ü yapraq direḡt aḡac

şeh ḡaḡ depesi şāḡı sorarsaḡ budaq durur

engüşteri yüzük (ü)¹⁹² yüzük ḡaşıdur nigīn

pīrāyedür bezek kemer adı ḡuşaq durur

fiḡcā gerinmek bil ü sürfedür öksürük

74a pūşīde gizlü nesne vü pūsīdedür çürük

el-ḡıḡ'atü'l-ḡādī' aşara

müfte' ilün / fā' ilātü / müfte' ilün / fa'

¹⁸⁸ Hayvanlar için kurulan tuzak. Tuzak (TTAS)

¹⁸⁹ Cehennem. (YTS)

¹⁹⁰ Cennet (YTS)

¹⁹¹ Vezin hatalı.

¹⁹² “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

bil ki kebūter ü nāybānī gögercin

kuş yimi çine çi ne vü kovcı¹⁹³ sühen çin

ka'be yolu rāh-ı kehkeşān ki çoğ ılduz

el kiridür şūh-ı dest ülker ü pervin

teng nedür tar u teng bir dağı kolağ

74b gūr tağ eşegi adıdur dağı bir sin¹⁹⁴

mane mena oynudur luğatda mejide

behc¹⁹⁵ zalakdur u rehç tisin ü çirkin

rād cömerd ü bahil¹⁹⁶ zuft yoğun zeft

zift ola kayır¹⁹⁷ özin gören kişi hūd bin

koz çetigi¹⁹⁸ tahkalūn tağ erigi nilk

kilk ü kalem hāme bil ü mürd ne mersin

¹⁹³ Münafık, gammaz, kovalayıcı (YTS)

¹⁹⁴ Mezar, kabir. (YTS)

¹⁹⁵ بَحْج sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamamıştır. Eserin Tahran nüshasında bu sözcük yerine بَحْج sözcüğü yazılmıştır. Ancak söz konusu sözcüğe dizinde yer verilmemiştir.

¹⁹⁶ (Ar.) Cimri, piinti, eli sıkı. (MKTFS)

¹⁹⁷ 1. Kalın kum. 2. İnce kum. 3. Taşlı toprak. 4. Tabaka tabaka olan sert ve sarı toprak. 5. Verimsiz toprak. 6. Çakıl taşı. 7. İri taş. 8. Dama serilen killi toprak. (TTAS)

¹⁹⁸ Çetin koz: Kırılması, ayıklanması güç ceviz. (YTS)

75a rübāh(a)¹⁹⁹ dīlkü di yūz pars u şîr
aşlan u keftār sırtlan kunām in
zehredür öd dehre na‘ libend orağı
kū qanı²⁰⁰ qan adı hūn niyām durur qın²⁰¹
rīze uvaq vīje çık mevīje gelmeç²⁰²
nīze sūñü²⁰³ tīre bulanıq töre āyīn
kurte tekele²⁰⁴ vü cāme-hāb döşekdur
75b gön olıcaq yastuq adı bāliş çermīn
hāne-gi²⁰⁵ helvā ‘ azīde şādile lektār
bulamaç u tuzlu tatlu şüre vü şīrīn
dest ebrencen bilezük ü yiri yāre
küpenūñ altunı gūşvāre-yi zerrīn

¹⁹⁹ “ ‘ א ’ ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu ek, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

²⁰⁰ Hani, nerede. (YTS)

²⁰¹ 1. Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı. (GTS)

²⁰² Bağ sarmaşığı. (YTS)

²⁰³ Kargı, süngü, mızrak. (YTS)

²⁰⁴ Eskiden ulemanın elbise üzerinden giydikleri kaftan. (YTS)

²⁰⁵ Hanede, evde bulunanlarda, evdeki. (FDOTAL)

altı ki şaṭranc āleti durur işit

fil ü feres şāh u ruḡ piyāde vü ferzīn

76a dūdāle vü sih dūle luḡatda şorarsaḡ

biri çelik adıdur birisi toḡurcın²⁰⁶

tār arış pūd arḡaç²⁰⁷ engüle ilik

düğmedür eḡgūjene neverd ola selmin²⁰⁸

dīje nedür mor reng mūr ḡarınca

jīve ço simābdur²⁰⁹ şebēh di birince

ḡıṭ' atün uḡrī

fā' ilātün / mefā' ilün / fa' lün

76b beste baḡlu vu nesne ya' ni çīz

cerb yaḡlu vu ferbih oldı semiz²¹⁰

rekve²¹¹ keḡkil keşef yatuḡ bardaḡ

bir daḡı geçdi kundurū ḡo şaḡız

²⁰⁶ Yirmi dört haneli bir oyun tahtası üzerinde dokuz taşla oynanaa bir oyun. (YTS)

²⁰⁷ Dokumacılıkta bezin enine atılan iplik, pūd. (YTS)

²⁰⁸ Dokuma tezgahında dokunan bezin üzerine sarıldığı yuvarlak ya da dört yüzlü döner ağaç. (ZTS)

²⁰⁹ Cıva. <http://www.luggat.com/99501/simab> (çevrimiçi)

²¹⁰ Şişman. (GTS)

²¹¹ İbrik. <http://osmanlica.ihya.org/rekve-nedir-ne-demek.html> (çevrimiçi)

mef' ülü / mefā' ilü / mefā' ilü / fe' ülün

āmāze düzülmışdür ü bundüz çuvalduz

tendise oyuk pise dürür gövdesi ala

iç yağı kıkkırdağı nedür çezdere-yi pih

77a dirler hele şehd adıla mumsuz arı bala

boğmağ hufe kerden çü zeğanek incikirik²¹² olmuş

kızamuğa di serhije inüldiye nāle

tağ kühdur enbüh galebe²¹³ gāh durur vaqt

ādem necisi²¹⁴ gūh dürür dahı segāle

fer revnağ²¹⁵ ferhenc yaturması çubıguñ

fermān hele buyruğdur u di saqsı sıfāle

77b gün doğdığı yir hāver (u)²¹⁶ di hākime dāver

gün batdığı yir bāhter inanmağa bāver

kıṭ' atün uḥrī

müfte' ilün / fā' ilün / müfte' ilün / fā' ilün

²¹² İnçkırık: Hıçkırık. (YTS).

²¹³ Sayıca çok. (YTS)

²¹⁴ Kirlı, pis anlamına gelir. <http://www.sozlukanlaminedir.net/necis-ne-demektir> (çevrimiçi)

²¹⁵ Parlaklık, göz alıcılık. (GTS)

²¹⁶ “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

teş bıçğu²¹⁷ pāşne ökçe²¹⁸ ebā aşdur²¹⁹

peşm yün ü yaña sū yeşm yeşil taşdur

ğink bezirhānenūñ şol ağır ağacıdur

kiremidūñ saşsınūñ furın adı dāşdur

78a cānavar azısı yeşk puşk kığı²²⁰ günü²²¹ reşk

keşk²²² çü bīnū u eşk gözden ağan yāşdur

bekdaş²²³ u hemtā sih tā üç kat hemzād ikiz²²⁴

dāzer ü hem nām hem kardeş ü adaşdur

gev çukur u hem meğāk gūk u vezeğ kurbaga

kīnin öçeşmek kişi keyfer u pādāşdur

Türki berāber tudaş²²⁵ keş çek (ü)²²⁶ çekme mekeş

78b rām yavaşdur şavaş ceng ile perhāşdur

²¹⁷ Bıçkı, bıçak. (DLT)

²¹⁸ Ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek bölümü, topuk (GTS)

²¹⁹ Vezin hatalı.

²²⁰ Koyun, keçi gübresi (TTAS)

²²¹ Kıskançlık, haset (TTAS)

²²² (M): keş. Yoğurt kurusu ekşimik. (YTS).

²²³ Bendeş. (YTS)

²²⁴ Vezin hatalı.

²²⁵ Tutaş: Aralıksız, bitişik. (TTAS)

²²⁶ “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

rev behūşa var ayıl bāde süci²²⁷ bād yel

āy meh ü sāl yıl bir daḥi çeç²²⁸ çāşdur

aḡulı²²⁹ āheste bil er şırasın reste bil

ebrū-yı peyveste bil yüzde çatuk қаşdur

surḥ kızıldur yeşil sebz şaru zerd bil

ḥuşk kuru ḥuşkmār tutruḡ²³⁰ u ter yaşdur

79a

at ṭomı berguştüvān ḥūd ışık dīdebān

gözci sipehdār şān kim çeriye²³¹ bāşdur

ezdef²³² alucdur²³³ kenūş servi seterven kışır

ur nedür dāmḡül yüzde çıḡıt²³⁴ tāşdur

perde kapu örtüsü bürde iletmiş dimek

berdeyi şorariseḡ ḡul (u)²³⁵ ḡaravaşdur

²²⁷ Şarap (YTS)

²²⁸ 1. Yığın. 2. Samanından ayrılmış hububat yığını (YTS)

²²⁹ Yavaş, sakin, hafif. (YTS)

²³⁰ Ocak, soba vb. şeyleri tutuşturmak için kullanılan çalı çırpı, çıra gibi kuru yakacaklar. (TTAS)

²³¹ Asker, ordu. (YTS)

²³² (M): “ ajduf ”

²³³ 1. Frenküzümü. 2. Alıç ağacı ve meyvası. (TTAS)

²³⁴ Bazı kimselerin yüzlerinde bulunan nokta nokta esmer lekeler, çil. (YTS)

²³⁵ “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

‘ālem ü giti²³⁶ cihān gizlü nuhuft u nihān

79b bellü hüveydā ‘iyān bir dahisi fāşdur

aşbura²³⁷ kājire di bil ülüyi lūbiya

burçağ ile mürdümük²³⁸ muşū ile māşdur

çardağa vervâre di kış evi kāşānedür²³⁹

husr u husū yine hem kayınata kaynanadur

kıṭ‘ atün uhrī

fā‘ ilātün / müfte‘ ilün / fā‘ ilātün / müfte‘ ilün

çūbsāydur törbi bil gāvşeng ögendire²⁴⁰ di²⁴¹

mürdedur ölü vü üli²⁴² behre dehle kındıra²⁴³ di

80a düst gır Türkice sev nev yeni vü sūhte kav²⁴⁴

şarulıķ zerir ola rev var kanūş kendire²⁴⁵ di

²³⁶ كَتِي sözcüğünün anlamı sözlüklerde bulunamamıştır.

²³⁷ Sarı boya olarak kullanılan yabancı safran. (TTAS)

²³⁸ 1. Bezelye. 2. Bezelye büyüklüğünde yabancı bir bitki. (TTAS)

²³⁹ Bu mısra metinde sayfanın sol tarafına aşağıdan yukarıya doğru yazılmıştır.

²⁴⁰ Sığır sürmeye yarayan ucu sivri değnek. (YTS)

²⁴¹ Vezin hatalı.

²⁴² Hisse, pay, kısmet, kısım, bölük. (YTS)

²⁴³ Saz türünden bir ot, hasır otu. (YTS)

²⁴⁴ 1. Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde. 2. *hık*. Yılanın deri değiştirenken attığı deri. (GTS)

²⁴⁵ 1-2 cm. eninde 20-30 cm. uzunluğunda yaprakları olan asalak bir çeşit ot. (TTAS)

bārdān u ab (u)²⁴⁶ aca bād-zen²⁴⁷ üſeleyecek

debbe gön olan barda belbele kilindire²⁴⁸ di²⁴⁹

nüse elegüm sağmal²⁵⁰ ülker ılduz o peren²⁵¹

güclü dağı abuk olan adama kelendere di

her ki bāğül istized ‘ āķibet bi-inedhār²⁵²

80b kim gülıle erişürse ſon ucu dikendire di²⁵³

kāze gölgelik küçücük yazılı vu hūvāze ubbe²⁵⁴

virimiſle görmiſe di dāde dīde dūde oba

ıt‘ atün uğrī

müfte‘ ilün / mefā‘ ilün / müfte‘ ilün / mefā‘ ilün

ſol ki gurūhe yumağa mila‘ keye aſuğ dimiſ²⁵⁵

atca urūhe avcının obısı²⁵⁶ āb aſuğ dimiſ

ābile ten abarcığı kūbile²⁵⁷ ſunuğ uſ inek

81a bezeğ²⁵⁸ ſu bendi müstemend eñil u nizār aruğ²⁵⁹ dimiſ²⁶⁰

²⁴⁶ ‘‘ و ’’ sesinin eksikliğı vezni bozmaktadır. Söz konusu bağla, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine alıſtığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

²⁴⁷ (M): bād vīzan

²⁴⁸ Küçük testi, emzikli su kabı. (YTS)

²⁴⁹ Vezin hatalı.

²⁵⁰ Eleğimsağma: Gökkuſağı (GTS)

²⁵¹ Vezin hatalı.

²⁵² Vezin hatalı.

²⁵³ Vezin hatalı.

²⁵⁴ Vezin hatalı.

²⁵⁵ Vezin hatalı.

²⁵⁶ Kop: Kuſ. (TTAS)

²⁵⁷ (M): külüle

jefk çapağ sürün uca zebgur avurda fiske bil

kārd pıçağdur üstühān sūñük²⁶¹ ilige muğ dimiş

ay sikene daħi ne di deşt dilince ²⁶²

rumca nai²⁶³ evet demek parsī ‘akis yoğ dimiş ²⁶⁴

pūz ağız durur velī iç(i)²⁶⁵ tışı avurd ile

yumrıcağına ya kefuk tātca ferāz-i ruh dimiş

81b

dikmek için çıkarılan ağaca dārḡāl ayıt

şol ḡaşır eyledükleri ḡoğanun adı duğ dimiş

turağ otı²⁶⁶ şibit firişk adıla geç degen üzüm

çekliye kūḡak oğlanuğ bağcısına genc dimiş ²⁶⁷

ḡavm kabiledur tebār āhek ü alçu pūr tolu

sār şığircuk u sere yarar u sīr toğ dimiş

²⁵⁸ (M): peze^c

²⁵⁹ Zayıf, cılız. (YTS)

²⁶⁰ Vezin hatalı.

²⁶¹ Kemik. (YTS)

²⁶² Sözcük okunamamıştır.

²⁶³ (M): ni

²⁶⁴ Vezin hatalı.

²⁶⁵ “ ‘ ‘ ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu ek, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

²⁶⁶ Dereotu, rezene. (YTS)

²⁶⁷ Vezin hatalı.

mihr sevi durur süvār atlu burunduruḡ mehār

82a yaz behār u rāhvār yurḡa²⁶⁸ durur ḡasıḡ zehār

ḡıṭ' atün uḡrī

fe' ilātü /fā' ilātün / fe' ilātü/ fā' ilātün

hele ṭakla aḡşam için işit anla bām u şāmī

yine şām durur vilāyet yine bām anla ṭami

to bugū ayıt²⁶⁹ sen ü gūy ṭop isperīs meydan

di kerec dilime girec gec ü rāhzen ḡarāmī

yularuḡ başı ser efsār di kömüldürüḡe²⁷⁰ ber-bend

82b bil uyan ligām illā eyer altın sitāmı

ḡoḡu būy u boy bālā diyesin ḡumaşa kālā

uluya büzürḡ ü vālā ululamaḡa²⁷¹ girāmī

zehuzād döl döş dür daḡı bazice oyuncaḡ

loḡusaya zāc dirler veli pişyār māhī

²⁶⁸ Rahvan. (YTS)

²⁶⁹ Söylemek, demek, anlatmak. (YTS)

²⁷⁰ At göğüslüḡü. (DLT)

²⁷¹ Ulu tutmak, ulu saymak. (GTS)

çara²⁷² çādere eydük hırgeh kıara ev hıeyme çadır²⁷³

yara hım pehlevıce didiler kemende hāmı

83a çaruğ adı kim geyerler şamam u çorağ şüre

eyu adluluk şorarsağ luğat içreniğ nāmı

ne-nihem zi-dāmanet dest kumayam etegün elden

ko bihil mehl giribān merā koma yağamı

boru bük u çeşn bayram yaru nım (u)²⁷⁴ hāmūş epsem

sevinmek adı hurrem daği bir şād-ı kāmı²⁷⁵

dönüci göge²⁷⁶ ey merdān didiler sipihr-i gerdān^{277 278}

83b bih eyü siparam reyhan siperi işüğ tamamı

bu kitabı okıyacağ luğatın yatın tıyaycağ

ağa kim gerek dūr hayr ağa hayr ile hūsāmı

eger ol hūsām-i şa⁶ ir bu hūsām kör idi

didi zihi dūr yedi sözi defterin dūr yedi

²⁷² Baş örtüsü, çarşaf. (YTS)

²⁷³ Vezin hatalı.

²⁷⁴ “ و ” sesinin eksikliği vezni bozmaktadır. Söz konusu bağlaç, eserin Tahran nüshasında yer aldığından üzerine çalıştığımız nüshada müstensih hatası olmalıdır.

²⁷⁵ Vezin hatalı.

²⁷⁶ (M): luka

²⁷⁷ (M): gerdün

²⁷⁸ Vezin hatalı.

temmet el-kitābü bi 'avni'l-meliki'l-vehhābi el-mevsūme kitābi tuḥfe-i
ḥüsāmī fī evāili şehri zilka' de seneh ihda ve tis' iyn ve tis' ā mie.

84a bir gün ecel benüm 'ömrümü hebā kıla
toprak içe a' zalarum cüdā kıla

yā rab şaklağıl ol kişinüñ imanını
kim benüm ḥaṭṭumu okuyub du' a kıla

4. BÖLÜM

DİZİNLER

4.1. Farsça – Türkçe Dizin

A	
ābdān	ķavuk
āb-ı revān	aķarşu
ābile	ten ķabarcıĝı
āĝuş	ķucaķ
āhek	alçu
āheste	aņul
āhū-yi māze	dişi geyik
ājuĝ	sigil
‘akis	yoĝ
ālū	erük
āmās	şiş
āmāze	düzülmüş
ārd	un
ārī	evet
arūĝ	gegirmek
āsā	isnemek
āsitāne	işik
āsitīn	yiņ

āşinā	biliş
āyīn	töre
āzer	od
‘azīde	hāne-gi helvā
B	
bād	olsun
bād	yel
bād- bān	yilken
bāde	suci
bād reng	şin hıyār
bād-zen	üşeleyecek
bāhter	gün batdığı yir
bālā	boy
bāliş çermīn	gön olıcağ yastuğ
bām	takla
bām	şam
bār	bir kez
bār	yol
bār	yük
barbuğ	çopuz
bārdān	kab kaçak
bāşed	ola

bāver	inanmağ
bazice	oyuncak
befc	tükrük
beğal	çoltuğ
beguzār	geç
beguzār	ço
be-pīšem	baña çarşu
berāber	tudeş
ber-bend	kömlürüg
berde	çaravaş
berde	çul
berguştivān	at tonı
behār	yaz
behişt	uçmağ
beğneve	yıldırım
behre	üli
be-ğ̃vān	oğı
belbele	kilindir
berg	yaprağ
beste	bağlu
bezeg̃	şu bendi
bīd	sögüd

bīdār şev	uyan
bī-dest	elsüz
bīgāh	ir
bih	eyü
bihil	ço
bīnī	burun
bīnū	keşk
bist	yigirmi
bizişk	oşacı
būd	idi
būganç	çörek otı
būk	boru
bundüz	çuvalduz
būy	koku
būyā	çoşar nesne
bürde	iletmiş
büz	keçi
büzgāle	oğlaç
büzürg	ulu
C	
cāmedān	---
cāme-yi h'āb	döşek

cefte	asmaşı çubugun
ceng	şavaş
cerb	yağlu
cihān	‘alem
cimā‘	kan
cīzū	kirpi
cüvān	yigit
Ç	
çāder	çar
çāme	şi‘r
çār	dörd
çāş	çeç
çerend	kemürdek
çerheşt	mengene
çerm	gön
çeşm	göz
çeşme	bınar
çeşn	bayram
çez dere-yi pih	iç yağı kıkırdığı
çi	ne
çil	kırk
çin	büklüm

çîne	kuş yimi
çîz	nesne
çüb	ağaç
çübsây	törbi
çüje	bülüc
çüten	gövde
çün müveşşeh-leh	hurûf oldı tamam
D	
dāde	virimiş (vermiş)
dām	duzağ (tuzak)
dāmğül	ur
dānā	bilik
dānişmend	bilgü
dard	ağrı
dārḥāl	dikmek için çıkarılan agac
dās	orağ
dāsudelūs	uvağ devek
dāş	kiremidüñ saşsınuğ furın adı
dāver	ḥākim
dāzer	kardeş
debbe	gön olan bardağ
ded	cānavar yırtıcı

def	dumrı
deh	on
dehle	ķındıra
dehre	na ^ç libend orağı
der	ķapu
der dehāneş būs	ķaķ ağzında öp
derd-i ser	baş ağrısı
derün	iç
deryā	deņiz
dest ebrencen	bilezük
devle	ķasurđa
dīde	görmiş
dīdebān	gözci
dīdebān	gözçi
dīg	çölmek
diger	dağı
dīh	köy
dīje	mor reng
dilīr	bahādur
dīr	gic
direħt	ağac
dīvāne sek	itdür ķuduz

du	iki
dūd	dütün
dūdāle	toğurcın
dūde	oba
dūğbā	ayran aşı
duğ	haşır eyledükleri çoğanun adı
duğter	kız
duğter zen	ügey
duğter-i ender	kızdur ügey
dūje	butrağ
dūle	---
dūr	ırağ
dūr	uç
durūğ	yalan
dūst gır	sev
dūş	omuz
dūşāb	bekmez
dūzeğ	ta mu
dūje	bez
dünbe	ku yruğ
dünbel	çıban
dūzd	uğrı

E	
ebā	aş
ebr	bulut
ebrū	kaş
ebrū-yı peyveste	yüzde çatuk kaş
efser	tac
eḡger	zelek
eḡgūjene	düğme
enbis	çeç
enbüh	galebe
encām	şoñ
engişt	kömür
engūr	üzüm
engübīn	bal
engūjed	kaşnı
engüle	ilik
engüş	barmağ
engüşteri	yüzük
erzān	ucuz
erzen	taru
erziz	kalay
eriş	bilek

eşk	gözden akan yaş
ezdef	aluc
F	
fağ	tele
fāş	bellü
fer	revnağ
ferbih	semiz
ferhenc	yaturması çubıgıñ
fermān	buyruğ
feryādes	şahşı gücden kırtı
fil u feres şāh u ruğ piyāde vü ferzīn	altı ki şatıranc āleti
fīncā	gerinmek
firişık	geç degen üzüm ran
fitrāk	terki
fūle	ağuz
fūrnās	katı ağduğ
G	
gāh	vağt
ğalle	tağıl
ğalmalıc	kılçık
ğarbūn	belek
gāvduñ	borı

ğavşeng	ögendire
gec	kirec
gehvāre	bışık
genc	oglanuñ bagcısı
ger	uyuz
gerd	toz
geş	güzel
gev	çuçur
gezer	keşür
gil- i surğ	aşu
girāmī	ululamağ
girān	ağır
girān	ķız
girevgān	ķutuz
ğink	bezirhānenüñ şol ağır ağacı
ğolām	ķul
gūh	ādem necisi
ğūk	ķurbağa
gūr	sin
gūr	ķağ eşegi
gurbe	cedük
gurūhe	yumağ

gūşe	bucaḡ
gūşe-yi çeşm	ucı gözün
gūşvāre-yi zerrīn	kūpenün altını
gūy	ṭop
gūz	ḡoz
gūften	demek
gūvāh	ṭanuç
H	
ḡāk-i nemḡīn	yaş ṭopraḡ
ḡāme	ḡalem
ḡāmī	kemende
ḡāmūn	yazı kimi ola düz
ḡāmūş	epsem
ḡāne	ev
ḡarbuze	ḡavun
ḡargūş	ṭavşan
ḡarīrī	dībā
ḡarīrī	perend
ḡāver	gün doğdıḡı yir
ḡāye	ṭaşaç
ḡefe	boḡmaḡ
heft	yedi

heme	qamu
hemtā	bekdaş
hemzād	ikiz
hencir	qoqu
herke cūyed yābed	isteyen bula
hest	vār
hestegī	şayrulıq
heşt	sekiz
heştād	seksen
heyme	qadır
heyū	yar
hezār	biñ
hing	atuñ bozi
hirgeh	qara ev
hilm	sümük
hīm	yara
hīme	odun
hindvāne	qarpuz
hīre	qafa
hired	uş
hişt	kerpic
hiziv	nesnenüñ issi

holķ	ķu
ķūd	ışık
ķūd bın	ōzin gōren kişi
ķūk-i ner	erkek ũoņuz
ķūn	ķan
ķunūr	eřāř
ķunūr	ev ķumařı
ķūrdenī	yimek
ķurrem	sevinmek
ķurūhe	avcının ķobısı
ķusr	ķayınata
ķusū	ķaynana
ķūře	ekin başı
ķuřk	ķuru
ķuřkmār	tutruğ
ķūvāst	dilek
ķūdāvend	nesnenūņ issi
ķūřmend	uşlu
ķūveydā	bellū
ķūvāb	dūř
Ī	
illā cerb-dest	her işe de uz

īnek	uş
isperis	meydan
ispīd	aķ
‘iyān	bellū
īzer	dāyimī
J	
jefk	çapaķ
jerf	deriņ
jinde	yamalı ton
jive	sīmāb
K	
ķāb	aşuķ
kāf	yaruķ
kāflū	göñlek
kāķ	köşk
kājire	aşbur
kālā	ķumaş
kālyār	salyar
ķanberīs	turaķ
kanūş	kendire
kārd	pıçaķ
kār-ı mā bih şūd	işümüz oldu gey

kāsnī	güneyk
kāze	gölgelik
kebelek	güverte
kebūd	gök
kebüter	gögercin
keçkil	rekve
kedū	ķabaķ
kef	aya
kef	köpük
kefçek	köpçük
kefçelize	it balığı
keftār	sırtlan
kehkeşān	çoğ ılduz
kej	ipek
kelendere	güclü dağı çabuk olan adama
kelisā	künişt
kelū	boğaz
kemer	ķuşaķ
kemī	eksüklüg
kendū	ķovan
kenevdāne	kenevür
kenīzek	ķırnaķ

ker	şadır
kerc	dilim
kerden çü zeganek	inci kırık olmış
kes	kimse
keş	çek
keş	koltuğ içi
keşef	yatuğ bardağ
keştî	gemi
keyfer	---
keymuht	şadır
kikiş	kerdeme
kilk	qalem
qinār	qırağ
kīnin	öceşmek
kirm	qurt
kīş	payır
kişt	ekin
könüş	salu
kū	qanı
kūbile	şunuğ
qūḥ	cāhil kimse
kūh	tağ

kūḥak	çekli
kunām	in
kundurū	şakız
kurte	tekele
kus	am
kuşt	yan
kūy	maḥalle
kūzpoşt	arkası kūz
küçücük	yazılı
küfe	kesmük
küleng	turna
küşti	güreş
L	
laḥat	çomaq
lāne	yuva
lektār	bulamaç
leng	aşsaq
leşger pūjūh	çaşıt
liḥāz	ucı gözün
ligām	uyan
lūbiya	ülü
M	

māḥ	yaramaz gümüş
mākiyān	tavuḡ
mār	yılan
maraz	ŝayruluḡ
māst	yoḡurt
māŝ	mürdümük
māŝū	elek
maymūn	kepi
meḡāk	çuḡur
meh	āy
mehār	burunduruḡ
mehl-i giribān-ı merā	ḡoma yaḡamı
mejīde	mane mena
mekeş	çuḡme
merd	er
meske	kereyaḡı
mevīje	gelmeçu
mevīzāb	aḡŝama
mide hed bālābe	virüp yalvarup
mih	ulu
mihmān	ḡonuk
mihr	sevi

mila' ke	kaşuḥ
mis	baḳır
mītin	kūlūnk
mīve	yemiş
miyān	bil
mīzbān	konuḳçı
mūrd	mersīn
muḥ	ilig
mūr	ḳarınca
murḡ	ḳuş
muşt	yumruḳ
muşū	burçaḡ
mūze	edük
mūrde	ölü
müstemend	eñil
N	
nāf	göbek
nāle	inüldi
nām	ad
nām	adaş
nānḥūriş	ḳatıḳ
nāve	senit

nāybānī	gögercin
nāy-i zen	düdüki
nehcîr	av
nemed	keçe
nemek	tuz
nerm	dölek
nev	yeni
nevbāve	türvende
neved	toqsān
neverd	selmin
nihān	gizlü
nihāden	qomaq
nigīn	yüzük qaşı
nilk	tağ erigi
nīm	yarı
nīst	yok
nişān	amaç
nīv	alp
niyā	dede
niyām	kın
nizār	aruq
nīze	süñü

nuh	toğuz
nuhuft	gizlü
nūse	elegüm sağmal
nühünbīn	tenūr tuvağı
P	
pādāş	---
pār	bıldır
pāşne	akçe
pātīle	tava
pāybāf	çulha
pehlevān	yel
pej	bileğ
pej	şarp
pejm	tuman
pekülek	göçüklenmek
peleng	kaplan
penc	biş
pencāh	elli
per	kanat
per	yilek
perde	kapu örtüsü
peren	ülker ılduz

perhāş	şavaş
perhev	kiler
periden	uçmaq
perniyān	naqışlu
pervā	qolay
pervīn	ülker
peryūn	demregü
peşm	yūn
pīh	asmaşı çubugun köki
pīḡ	iç yağı
pīle	qabaq
pīlevr	çerçi
pīr	zal
pīrāye	bezek
pīse	gövdesi ala
piste	fistiq
pīşānī	alın
pīşhūrd	itme
piyāde	yaya
piyāz	şoğan
pūd	arqaç
pūr	oğul

pūst	deri
pūsīde	çürük
pūşīde	gizlü nesne
puşk	kıgı
pūyā	yilek
pūz	ağız
pūzīne	yarpuz
pūr	tolu
püş	yili
püşt	arқа
püşterem	қурдеşeni
R	
rāh	ka'be yolu
raḥne	gedük
rāhzen	ḥarāmī
rāj-ı ḥirmen	tīnūsu
rām	dölek
rām	yavaş
rān	uyluқ
reg	ṭamar
reḥbīn	қurut
reḥc	çirkin

reḥc	titsin
reḥt	şelek
rehvār	yurğa
renc	emek
reste	er şırası
reşk	güni
rev	var
revān	cān
rīze	uvaḫ
rūbāh	dilkü
rūḫ	cebrā ³ ilüḫ adı
ruḫ	yaḫak
rumca ni	evet
rūy	tunç
rūy	yüz
S	
şad	yüz
saḫf	āsumāne
sāl	yıl
sār	şıgırcuk
şārüc	alçu
sāye	gölge

sebū	destī
sebūk	yeyni
sebz	yeşil
sefçe	kelek
segāle	ādem necisi
semārūg	tomalan
semend	atun ulası
seng	taş
senglāḥ	akıl
sere	yarar
ser efsār	yularun başı
serḥije	ızamuğa
serkeş	amuş
serm	ıı
seterven	ışır
sevgend-i ęilāz	ağır and
si	otuz
sifāle	sası
sih	elik
sīḥ	şiş
sih	ü
sih tā	ü at

sikene	ay
sīne	gögüz
siparam	reyhan
sipehdār şān	çeriye baş
sipend	yüzerlik
siperī	işüñ tamamı
sipīdār	ķavaķ
sīr	sarmısaķ
sīr	toĥ
sitāmı	eyer altın
siyeh	ķara
sorb	ķurşun
sū	yañ
şu' d	toĥalaķ
şudā'	baş aĝrısı
sūĥte	ķav
sumāţ	ĥ'ān (sofra)
surĥ	ķızıl
surnās	toĥtamış
sūĥen çīn	ķuvacı
süpārī	añız
sürfe	öksürük

sürün	uca
süvār	atlu
Ş	
şād-ı kāmī	sevinmek
şāhı	budağ
şām	vilāyet
şamam	çaruğ
şāmī	ağşam
şāne	tırak
şāşe	sidük
şebeh	birince
şegāl	çağal
şeh	tağ depesi
şehd	mumsuz arı bala
şenbelid	boy
şend	kuş burnı
şeng	güzel
şeşt	altmış
şeş	altı
şeşt	balık duzağı
şeştā	tanbūr
şibt	turağ otı

şikāf	yaruḡ
şikem	ḡarın
şiniden	işitmek
sipih-r-i gerdān	dōnūci gög
şir	aşlan
şir	sūd
şirīn	ṡatlu
şubāṡ	ḡarıcuḡ şovuđınuḡ ilki
şuḡ	kir
şūḡ-ı dest	el kiri
şūje	hişteḡ
şukūfe	çiçek
şumār	şayu
şūr	ṡuzlu
şūre	çoraḡ
şūy şevher	er
şūkūh	ulu heybet
T	
tahkalūn	ḡoz çetigi
tār	arış
tāş	yüzde çığıt
tav	ḡaymađ

tāvān	virim
teb	sıtma
tebār	kabīle
tebār	ķavm
teberhūn	girabolı
tef	od yalrı
tegej	üzüm çekirdegi
telis	hekibe
tendise	oyuķ
teng	ķolaņ
teng	tar
ter	yāş
teş	bıçķu
tīre	bulanıķ
to bugū	ayıt sen
tūrāş	---
tūvānā	gücū vār
Ü	
üstühvān	sühük
üşnān	çuĝan
V	
vām	borç

velī	iç tışı avurd
verdāne	oklağı
vervāre	çardağ
vezeğ	ķurbağa
vīje	çık
Y	
yağ	buz
yāre	bilezük yiri
yek	bir
yeşk	canavar azısı
yeşm	yeşil taş
yüz	pars
Z	
zāc	loğusa
zāden	toğurmak
zebgur	avurda fiske
zeft	yoğun
zehār	ķasıķ
zehre	öd
zehūzād	döl dös
zelū	sülük
zerd	şaru

zerîr	şarullıķ
zift	ķayır
zillıķ	beķc
zîn	eyer
zinde	diri
zuft	baķîl

4.2. Türkçe – Farsça Dizin

A	
aç	gürsine
açuk yatmışa	ķufte ‘uryân
ad	nâm
adaş	nâm
âdem	merdüm
adım	gâm
aķaç	ķüb
aķaç	direķt
aķaç çivisi	fâne
aķaç ķařılı	bâr
aķaçlayın	ķün dirakıt
aķır	girân
aķır and	sevgend-i ğılâz

ağız	pūz
ağlamak	mūyīden
ağrı	dard
ağuz	fūle
ağşama	mevīzāb
aķ	ispīd
aķarşu	āb-ı revān
akçe	pāşne
akıllı	hiredmend
aķsaķ	leng
alçaķ	pest
alçu	āhek
alçu	şārūc
akalem	cihān
alın	pīşānī
almağ	sited
alp	nīv
altı	şeş
altı ki şaţranc āleti	fīl u feres şāh u ruķ piyāde vū ferzīn
altmış	şeşt
altun	zer
aluc	ezdef

am	kus
amaç	nişān
ana	māzer
añız	süpārī
añul	āheste
ard	pes
arı	zenbūr
arı dikenı	nīş
arış	tār
arı tatlısı	nūş
arğaç	pūd
arğa	püşt
arğası küz	küzpoşt
arpa	cev
arşun	gez
artuk	bīş
aruğ	nizār
aruğ	ten-i läger
aşbur	kājire
aşlan	şır
asmaşı çubuğun	cefte
asmaşı çubugun köki	pīğ

aşağa	zîr
aşağa in	furū āy
aş	ebā
aşu	gil- i surḡ
aşuḡ	ḡāb
at	esb
ata	pezer
atlu	süvār
at ṭonı	berguştüvān
atuḡ bozı	ḡıng
atuḡ ḡulası	semend
av	neḡcîr
avcının ḡobısı	ḡurūhe
‘avrat	zen
avurda	jem
avurda fiske	zebgur
ay	māh
āy	meh
ay	sikene
aya	kef
ayaḡ	pāy
ayı	ḡırs

ayıt sen	to bugū
āyīni gevurlaruŋ	neġūṣāk
ayran	dūġ
ayran aşı	dūġbā
ayruġ	cuz
az	endek
B	
babuc	sur
baġırsaġ	rūdegān
baġlu	beste
bahādur	dilir
baġīl	zuft
baķır	mis
balçıķ	lāk
baldır	link
balta kılıç	teber
baŋa ķarşu	be-pişem
barmaķ kiçisi	kālūc
baş	ser
baş aġrısı	derd-i ser
baş aġrısı	şudāc
baş bart	rīř

bay	tüvānger
bayğuş	būm
bayram	çeşn
bebek	merdüm-i çeşm
beğc	zılığ
bekdaş	hemtā
bekmez	düşāb
belek	ğarbūn
beliğ	girīve
bellü	fāş
bellü	hüveydā
bellü	‘iyān
bende	dermen
beni gör	be-bīn merā
ben saña söylemeyem	men betü çizi negüyem
beyin	mağz
bez	düje
bezek	pīrāye
bezirhānenün şol ağır ağacı	ğink
bıçğı	teş
bıldır	pār
bıjar	çeşme

bıyık	bürüt
bil	miyān
bilegü	fīsān
bilek	eriş
bileñ	pej
bilezük	dest ebrecen
bilezük yiri	yāre
bilgü	dānişmend
bilik	dānā
bişi	āşinā
biñ	hezār
bir	yek
bir	yik
bir hind ili sulţānı	rāy
birince	şebeh
bir kez	bār
biş	penc
bişi	lāleng
bişik	gehvāre
bit	süpüş
borç	vām
boğaz	kelū

boğmak	ḥefe
bol	fīrāvān
boncuğ	mühre
borı	gāvdum
boru	būk
boş	tehī
boy	bālā
boy	şenbelid
boyunduruğ	yūğ
bögrek	gurde
bucağ	peygüle
bucağ	güşe
bucağdağı	bekuncı
budağ	şāḥı
buğday	gendüm
bugün	imroz
bulamaç	lektār
bulanık	tīre
bulut	ebr
burçağ	muşū
burun	bīnī
burunduruğ	mehār

butraḳ	dūje
buyruḳ	fermān
buz	heser
buz	yaḥ
bük	pīç
büklüm	çīn
bülüc	çūje
büre	keyk
C	
cāhil kimse	kūḥ
cān	revān
canavar azısı	yeşk
cānavar yırtıcı	ded
cebrā'ilūḡ adı	rūḥ
cedük	gurbe
cömerd	rād
Ç	
çadır	ḥeyme
çālāk	celt
çalḳoyun	sitān
çaḳ aḡzında öp	der dehāneş būs
çaḳal	şeḡāl

çaķıl	senglāh
çamuş	serkeş
çapak	jefk
çar	çāder
çardağ	vervāre
çaruk	şamam
çaşıt	leşger pūjuh
çay	rūd
çaylak	zağan
çeç	çāş
çeç	enbis
çek	keş
çeküç	hāyisk
çekli	kūhak
çekme	mekeş
çekük	çerz
çekürge	meleğ
çelik	sih
çerçi	pilevr
çeribaşı	sipehğd
çeriye baş	sipehdār şān
çıban	dūnbel

çık	vīje
çiçek	şukūfe
çig	hām
çirkin	reḥc
çoğ ılduz	kehkeşān
çok	bisyār
çomak	laḥat
çorak	şūre
çölmek	dīg
çuğan	üşnān
çuğur	gev
çuğur	megāk
çulha	pāybāf
çuvalduz	bundūz
D	
daḥı	diger
dede	niyā
degenek	bāhū
dek	tā
dem	nefes
demek	güften
demregü	peryūn

demür	āhen
deñiz	deryā
der	ḥūy
deri	pūst
deriñ	jerf
deve	üştür
deve tabanı	süvel
dībā	ḥarīrī
diken	ḥār
dikmek için çıkarılan agac	dārḥāl
dil	zübān
dilek	ḥūvāst
dilim	kerc
dilkü	rübāh
dipi	deme
diri	zinde
dirseg	vārın
diş	dendān
dişi	māde
dişi geyik	āhū-yi māze
döl dōş	zehūzād
dölek	nerm

dölek	rām
dönüci gög	sipih-r-i gerdān
dönüm geri	terk
dörd	çār
destī	sebū
döşek	cāme-yi h̄āb
dudağ	leb
dumrı	def
duruş	kūş
dut	gār
duzağ	dām
düdük	nāy
düdükci	nāy-i zen
dügme	eḡgūjene
dün	şeb
dün asrağı gicenüñ adı	düş
dün asrağı gicenüñ adı	perendūş
düş	h̄uvāb
dütün	dūd
düzülmüş	āmāze
E	
edük	mūze

egilmek	ḥam
egri	kej
ekin	kişt
ekin başı	ḥūşe
ekinci	berzger
eksilmek	kāsten
eksük	kem
eksüklüg	kemī
el	dest
elegüm sağmal	nūse
elek	māşū
el arışı	bedest
el kiri	şūḡ-ı dest
elli	pencāh
elsüz	bī-dest
emek	renc
emcek	pistān
eñil	müstemend
eniş	nişib
epsem	ḥāmūş
er	merd
er	şūy şevher

erkek	ner
erkek toğuz	ęük-i ner
er şırası	reste
erük	ālū
eřāř	ęunūr
eşek	ęar
etmek	kūlūc
etmek	nān
ev	ęāne
evet	ārī
evet	rumca ni
ev şumaşı	ęunūr
eyer	zīn
eyer altın	sītāmı
eyle	be-sār
eyü	bih
eyü	nīk
F	
fıstık	piste
ferişte	sūrūř
fiker	gul-gūne
fisāne	meşel

G	
galebe	enbüh
geç	beguzār
geç degen üzüm	firişk
gedük	raḥne
geğirmek	arūğ
geldi yaz	bahār āmed
gel ilerü	biyā be-piş
gelmeç	mevije
gelme girü	pesmāye
gemi	keştī
gerinmek	fincā
geviş	neşhuvār
geyik	āhū
gic	dir
gic	eyā
giç öğrenme	dir meyāmūz
girebolı	teberhūn
girec	caşş
gitdi kış şovuğı	bereft serd zemistān
gizlü	nihān
gizlü	nuhuft

gizlü nesne	pūşīde
göbek	nāf
göçüklenmek	kebüter
gögercin	pekülek
gögercin	kebüter
gögercin	nāybānī
gögüz	sīne
gök	āsumān
gök	kebūd
gökçek	nağaz
gölge	sāye
gölgelik	kāze
gön	çerm
gön olan bardağ	debbe
gön olıcağ yastuğ	bāliş çermīn
göñlek	kāflū
göñül	dil
göriş gel	sikindar
görmüş	dīde
gövde	çüten
gövdesi ala	pīse
göz	çeşm

gözcü	dīdebān
gözçü	dīdebān
göz çöpi	ḥāṣāk
gözden akan yaş	eşk
göz perdesi	tem
gözü ağartma	be-yā āştikun
güclü daḥi çabuk olan adama	kelendere
gücü vār	tüvānā
güç	sitem
gül	be-hand
gülmek	ḥānde
gümiş	sīm
gün batdığı yir	bāḥter
gün doğduğu yir	ḥāver
güneş	ḥurşīd
güneyk	kāsnī
güni	reşk
günlük	venīje
güreş	küşti
güverte	kebelek
güvegü	dāmād
güzel	geş

güzel	şeng
H	
haberçi	peygâmber
hâkim	dâver
hamle	tek
hâne-gi helvâ	‘azîde
harâmî	râhzen
haşır eyledükleri çoğanun adı	duh
hekibe	telis
her işde uz	illâ cerb-dest
hırş	âz
hışım	hîş
hurûf oldu tamam	çün müveşşeh-leh
hücre	kürîçe
I	
ılduz	sitâre
ılgın ağacı	kej
ılkı	sütür
ıraç	dūr
ırmaç	cūy
ıssı	germ
İ	

iç	derün
içi boş	kāvāk
iç yağı	pīh
İç yağı kı kırdığı	çez dere-yi pīh
idi	būd
ig	dūk
igde	ser hāb
iki	du
ikiz	hemzād
ilerü var	pīşrev
iletmiş	bürde
ilig	muḥ
ilik	engüle
ilteler	??
in	kunām
inanmağ	bāver
inci kırık olmuş	kerden çü zeğane
inüldi	nāle
ip	resen
ipek	kej
ir	bīgāh
iriğ	rīm

isnemek	āsā
isteyen bula	herke cūyed yābed
iş	hemdem
iş	kār
işe buyruk idici	kār-fermāy
iş güc	kiyā
işik	āsitāne
işitmek	şiniden
işit üş	kunūn bişnev
işümüz oldu gey	kār-ı mā bih şüd
işüñ düzicisi	kārsāz
işüñ tamamı	siperī
it	seg
it balığı	kefçelize
it dür kuduz	dīvāne sek
itme	pīşhürd
itmek	kerden
K	
ķabaķ	kedū
ķabaķ	pīle
ka ^ç be yolu	rāh
kabīle	tebār

ḳab ḳacaḳ	bārdān
ḳaç	çend
ḳaçan	key
ḳāḏī bitisi	çek
ḳafa	ḥire
ḳalay	erziz
ḳalem	ḥāme
ḳalem	kilk
ḳalem yonga	terāş gerv
ḳalkān	siper
ḳamçı	tāziyāne
ḳamiş	ney
ḳamişda saz	nayisitān
kam küreği	fihe
ḳamu	heme
ḳan	cimā ^c
kan	ḥūn
ḳanat	bāl
ḳanat	per
ḳana ^c atlu	ḥursend
ḳanı	kū
ḳaplan	peleng

�aplubaĝa	keşef
�apu	der
�apu �rt�si	perde
�apu �ıraĝusı	pej�vend
�ar	berf
�ara	siyeh
�aravaŝ	berde
�aravaŝ	perest�r
�ardeŝ	d�zer
�arındaŝ	ber�der
�arıŝ	nefr�n
�arlaĝuĝ	perest�
�aricuk ŝovuĝınuĝ ilki	ŝub�t
�arın	şikem
�arınca	m�r
�arpuz	hindv�ne
�artal	d�l
kart oĝlan	kink
�asık	zeh�r
�asnı	eng�jed
�asurĝa	devle
�aŝ	ebr�

kaşuḡ	mila' ke
katı aḡduḡ	fūrṇās
katıḡ	nānhūrış
katı kavḡa	ḡelāluş
katır	ester
katır bükülmegin	sikiziden ester
kav	sūḡte
kavaḡ	sipidār
kavm	tebār
kavuḡ	ābdān
kavun	ḡarbuze
kay	bārandagī
kayḡu	dijem
kayın aḡacı	ḡūş
kayır	zift
kaymaḡ	tav
kayn ana	zen māzer
kayn ata	zen pezer
kaynana	ḡusū
kaynata	ḡusr
kayu	bāk
kayusuz	bī-bāk

ķaz	bať
keçe	nemed
keçi	büz
keklıcık	kebk
kelek	sefęe
kemende	ķāmī
kemer	eydük
kemürdek	ęerend
kendire	kanüş
kenevür	kenevdāne
kepi	maymün
kerdeme	kikiş
kereyağı	meske
keri	seter
kerpic	ķişt
keser	tīşe
kesmük	küfe
keşk	bīnū
keşür	gezer
ķıçı	serm
ķığı	puşk
ķılķık	ģalmalıc

kın	niyām
kındıra	dehle
kırañ	kınār
kırk	çil
kırnaç	kenāzek
kışa	kotāh
kışır	seterven
kısrak	māziyān
kış	dey
kış	zemistān
kız	girān
kızamuğa	serhije
kız dur ügey	duñter-i ender
kızıl	surh
kız qarındaş	ḥvāher
kilidüñ dişi	pere
kiler	perhev
kilindir	belbele
kimse	kes
kira	müzd
kirpük	müje
kir	şuñ

kirec	gec
kiremidüñ saqsınuñ furnı adı	dāş
kirpi	cīzū
kişi	kākā
ķo	būgzār
koh	peyū
ķoķar nesne	būyā
ķoķmış	gende
koku	būy
ķoķu	ħencīr
ķol	bāzū
ķolañ	teng
ķolay	pervā
ķoltuķ	beġal
ķoltuķ içi	keş
ķomaķ	nihāden
ķonuķ	mihmān
ķonuķçı	mīzbān
ķopar	be-rūkn
ķopmış	kende
ķopuz	barbuķ
ķoruķ	ġüre

ķovan	kendū
ķoyun	mīş
ķoz	gūz
ķoz ķetigi	tahkalūn
kōmec	kāk
kōmūldūrūg	ber-bend
kōmūr	engīşt
kōpri	pūl
kōpūk	kef
kōpķūk	kefķek
kōşķ	kāĥ
kōy	dīh
kōyūn	be-sūz
ķubbe	hūvāze
ķucaķ	āgūş
ķucaķdađı	āgūş
ķul	bende
ķul	rehī
ķulac	bāz
ķulađ uru	bizen-gūş
ķulaķ dibi	būnāgūş
ķul ķaravaş	berde

kurbağa	çağz
ķurbağa	ğūk
ķurbağa	vezeğ
ķurdeşeni	püşterem
ķurşun	sorb
ķurt	kirm
ķuru	ħuşk
ķuru beksimet	kāk
ķurut	rehbīn
ķuş	murg
ķuş ağac delegen	ħūl
ķuşaķ	kemer
ķuşaķdağı düğüm	giriħ
ķuş burnı	şend
ķuş yimi	çine
ķuvacı	süşen çin
ķuyı	çāħ
ķuyruğı ılķınuñ	dum
ķuyruk	dünbe
ķuzı	berre
küd	sükārū
küf	kelāş

küf	kere
kül	ḥākister
külünk	mīṭin
kün	rūz
künişt	kelisā
küp	ḥum
küpecük	peştū
küpenüñ altunı	güşvāre-yi zerrīn
L	
loḥusa	zāc
M	
maḥalle	kūy
mane mena	mejīde
mañşib	cāh
marul	kāhū
mengene	çerḥeşt
mercimek	mencū
mersin	mūrd
meşdan	işperis
misvāk ağacı	dıraht-ı ārāk
mor reng	dīje
mumsuz arı bala	şehd

mum tıracağ yir	legen
muştuluk	müjde
muzâri ⁶ harfleri	eteyn
mühre	vālād
mürdümük	māş
müşk otı	nāk
N	
naķışlu	perniyān
na ⁶ libend orağı	dehre
natoz	şiyār
ne	çi
nesne	çiz
nesne bilmez kimse	gūl
nesnenüj issi	hiziv
nesnenüj issi	hüdāvend
nice uzun	dirāz
nişe	derā-yı çāk çirā
O	
oba	dūde
od	āzer
odun	hīme
od yalıñı	tef

oğlaq	büzgāle
oğlan	ferzend
oğlanuñ bagcısı	genc
oğul	pūr
oğul oğlu	nebīre
oq	şemşīr
ok	tīr
oq	tīr
oq gezi	sūfār
oqı	be-ḡvān
oqlağı	verdāne
oqrug	kemend
ol	ān
ola	bāşed
olmağ	şuden
olsun	bād
omuz	dūş
on	deh
oraq	dās
ortunuñ oqı	feresb
ot	giyāh
oṭacı	bizişk

otlak	çerā
oturacak yir	nişimen
otuz	si
oyna	bāz
oyna	be-bāz
oynaş	mūl
oyuğ	tendise
oyuncak	bazice
Ö	
öceşmek	kīnin
öd	zehre
ögendire	ğavşeng
ögeyik	fāhite
ögi	kūf
öki gitmişe	bi-hūş
öksürük	sürfe
öküz	gāv
öl	nem
ölmek	mürden
ölü	mürde
öñ	pīş
öñden geçen	rāy

ördek	murgābī
öyken	şuş
özin gören kişi	hūd bīn
P	
palan atı	māhçī
pars	yüz
payır	kīş
perend	hārīrī
pıçak	kārd
puşu	kemīn
R	
rekve	keçkil
revnaç	fer
reyhan	siparam
S	
şaban oğı	hīş
saç	mūy
saçak	rīşe
şaçuñ şarğuğı	ferhāl
şaçuñ urlusı	mergöl
şag	rāst
şagır	ker

şagrı	keymuḥt
şağşığan	kelāje
şaḳal	rīş
şaḳalı ḳab	belmeriş
şaḳız	kundurū
şaḳsı	sifāle
şalın bulan	be-ḥirām
şalıncaḳ	nermūre
salu	könüş
salyar	kālyār
şaman	kāh
şandūḳ	lāk
şaḳsar	dele
şarı arı	münc
şarı arı	sutūr
sarmısaḳ	sīr
şarp	pej
şaru	zerd
şaru ağaç	süprük
şarulıḳ	zerīr
sāv	kendū
şavaş	ceng

şavaş	perhāş
şayru	bīmār
şayrulıķ	heştegi
şayrulıķ	maraż
şayu	şumār
segird	be-tāz
segirdim	tāz
sekiz	heşt
seksen	heştād
selmin	neverd
semiz	ferbih
senit	nāve
sepilemek	pīrāsten
serçe	güncüşk
sev	düst gır
sevi	mihr
sevinmek	hurrem
sevinmek	şād-ı kāmī
sıçan	müş
şıgırcuk	sār
şındı	kāz
şınuķ	şikeste

sırça	ebgüne
sırtlan	keftār
sıtma	teb
sidük	şāşe
sigil	ājuḥ
sīmāb	jīve
sin	gūr
siņek	meGES
siņir	pey
sinlesi yehūdinūḡ	mergezen
sivrisinek	peşe
şoġan	piyāz
şokman	herkeş
şol	çeb
şoḡ	encām
şovuḡ adı	sermā
sögmeg	düşnām
sögüd	bīd
söz	şeḡun
şu	āb
şu bendi	bezeġ
suci	bāde

şunuş	kūbile
şusamış	teşne şude
şu şıgırı	gāvmiş
süçi	mül
süd	şır
sülük	zelū
sümük	hilm
süñü	nīze
süñük	üstühvān
süpürge	cārüb
Ş	
şahşı gücden kırtaran	feryādes
şası	lūç
şelek	reht
şin hıyār	bād reng
şış	āmās
şış	sīh
şol küpleyin boşal u tol	şev tehī ü pür çü hum
T	
tac	efser
tağ	kūh
tağ depesi	şeh

tağ erigi	nilk
tağ eşeği	gūr
taḥıl	ğalle
ṭam	bām
ṭamağ	kām
ṭamar	reg
ṭamda şol egri ṭoma	ḳabūl
ṭam direği	sutūn
ṭamu	dūzeḥ
ṭanbūr	şeştā
ṭarḡı	ḥūdā
ṭanuḳ	gūvāh
ṭar	teng
ṭaraḳ	şāne
ṭaru	erzen
ṭaru	gāvers
ṭaş	seng
ṭaşağı debe	bādkend
ṭaşaq	ḥāye
ṭatlu	şīrīn
tava	pātile
ṭavşan	ḥargūş

tavuk	mākiyān
tavul	tebire
tay	kürre
taaz	müy-ı sütturde
tekele	kurte
tekne	zünber
tele	fağ
ten kabarcığı	ābile
tenür tuvağı	nühünbîn
terki	fitrāk
tesim	ānderz
tīnūsu	rāj-ı ħirmen
titsin	reğc
tiz karış	zūd beyāmiz
toğan	bāz
toğurmak	zāden
toğ	sīr
toğtamış	surnās
toqsān	neved
toqmaq	gazāna
toqurcın	dūdāle
tolu	pür

tolu	yehçe
tomalan	semārüg
toñuz	gürāz
top	güy
topalağ	şu' d
toprağ	hāk
topuğ	püjül
toz	gerd
törbi	çübsāy
töre	āyīn
tuç	rüy
tuğaş	berāber
tul	bīve
tuman	hir
tuman	pejm
turağ	қанberīs
turağ otı	şibt
turmağ	hāsten
turna	küleng
tutruğ	huşkmār
tutuz	girevgān
tuz	nemek

uzlu	r
tükrük	befc
trvende	nevbve
U	
uca	srn
ucı gzn	ge-yi cm
ucı gzn	lihz
ucuz	erzn
u	dr
uma	behişt
uma	perden
uçuş dutmia	dev-fersay
urı	dzd
ulu	büzürg
ulu	mih
ulu barma	engt strk
ulu heybet	kh
ululama	girm
ulu suln	key
un	rd
unutma	fermu
ur	dml

urқан	nevār
uş	ħired
us	hūş
uşlu	hūşmend
uş	īnek
uvaқ	rīze
uvaқ devek	dāsudelūs
uyan	bīdār şev
uyan	ligām
uyaz	hamān
uyaz	ħargaz
uyluқ	rān
uyuz	ger
uzun	dirāz
Ü	
üç	sih
üç қат	sih tā
üli	behre
ülker	pervīn
ülker ılduz	peren
ülü	lūbiya
üzül	büksil

üzüm	engür
üzüm çekirdeği	tegej
üzüm çubuğu	rez
üzüm şalkımı	hüşe-i engür
üzüm tegegi	tāk
V	
vaqt	gāh
vār	hest
var işüñe epsem ol	rev bekāri ħod ħamuş gün
varlık	hestī
vāy	hurūf-ı ʿ illeti
vilāyet	şām
virimiş	dāde
virmeκ	dād
virüp yalvarup	mide hed bālābe
Y	
yaba	heyd
yağlu	cerb
yalan	durūğ
yalın ayak kişi	pāy bürehne
yamalı ÷on	jinde
yan	kuşt

yağ	sū
yağak	ruḥ
yaprak	berg
yar	ḥeyū
yara	ḥīm
yaramaz gümüş	māḥ
yarar	sere
yarı	nīm
yarpuz	pūzīne
yaruk	kāf
yaruk	şikāf
yaşşı	pehen
yāş	ter
yaş toprak	ḥāk-i nemgīn
yatuḥ bardak	keşef
yaturması çubıgıñ	ferhenc
yavaş	rām
yay	kemān
yaya	piyāde
yaz	behār
yaz	be-nūyis
yazı kimi ola düz	hāmūn

yazılı	küçücük
yedi	heft
yel	bād
yel	pehlevān
yel dūr eser	bād-ı vezān
yemiş	ber
yemiş	mīve
yeni	nev
yenge	puyū
yeşil	sebz
yeşil taş	yeşm
yetmiş	heftād
yeyni	sebük
yıl	sāl
yılan	mār
yıldırım	beḥneve
yırtmaç	çāk
yigin	çire
yigirmi	bist
yigit	cūvān
yilek	per
yilek	pūyā

yili	püş
yilken	bād- bān
yimek	hūrdenī
yin	āsītīn
yir	zemīn
yiv	derz
yoğun	sitebr
yoğun	zeft
yoğurt	māst
yoğ	‘akis
yoğ	nīst
yoğuş	firāz
yol	bār
yol	rāh
yoluñ azıcısı	ger rāh güm künende
yoş	hīre
yuğaru	zeber
yuğaru var	be-bālā rev
yularuñ başı	ser efsār
yumağ	gurūhe
yumruğ	muşt
yurğa	rehvār

yuva	lāne
yük	bār
yüksek	bülend
yün	peşm
yüz	rüy
yüz	şad
yüzde çatuk kaç	ebrū-yı peyveste
yüzde çıgıt	tāş
yüzerlik	sipend
yüzük	engüşteri
yüzük kaşı	nigīn
Z	
zāc	zāg
zal	pīr
zelek	eḡger
zivle	seme

SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda, 802/1399-1400 tarihinde Anadolu sahasında yazılmış olan ve henüz Türkiye’de üzerine kapsamlı bir bilimsel çalışma yapılmayan Tuhfe-i Hüsâmî bilim âlemine tanıtılmış oldu.

Eserin yazarı hakkında son derece sınırlı olan bilgiler, arşiv belgeleri ışığında genişletilerek önemli bilgilere ulaşıldı.

Çalışmayla eserin kütüphanelerde ulaşabildiğimiz tüm nüshaları tespit edildi, böylece baskı nüshalarının tamamının künyesi elde edilmiş oldu.

Eserin çeviri yazısı yapılarak metni ortaya çıkartıldı böylelikle de söz varlığı ortaya konmuş oldu. Bu metinden hareketle eserin Türkçe-Farsça ve Farsça-Türkçe dizini de yapılarak araştırmacıların istifadesine sunuldu.

Çalışmanın dikkate değer bir yanı da metnin sözlük bilimsel incelemesidir. Bu yöntem ilk kez denenmiştir. Eserin mahiyeti gereği sözlük bilimsel incelemenin tamamı yapılamasa da bu konuda bir fikir verilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Ahmet Vefik Paşa. (2010). *Lehce-i Osmânî*, (haz. Prof. Dr. Recep Toparlı) (LO), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Aslan, E. (2015). “Sözlükleri Oluşturan Temel Yapılar” I. *Uluslararası sözlükbilimi Sempozyumu, basılmamış bildiri*, Sakarya

Develioğlu, F. (2010). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat* (OTAL), Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara.

Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü* (YTS), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

F. Steingass, Ph.D. (1892). *A Comprehensive Persian-English Dictionary* (ŞF), London Routledge & Kegan Paul Limited.

F. Steingass, Ph.D. (1884). *Student's Arabic-English Dictionary* (ŞA), London Printed By W.H. Allen And Co. 13 Waterloo Place. S.W.

Güncel Türkçe Sözlük (çevrimiçi)

<http://www.tdk.gov.tr/> (GTS)

İmamoğlu, A. H.,(2005). *Tuhfe-i Şahidî: Muğlalı Şahidî İbrahim Dede (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla,.

İslam Ansiklopedisi (çevrimiçi) <http://www.islamansiklopedisi.info> (04.09.2016) (İSA)

Kamus-i Osmani (çevrimiçi) www.kamusiosmani.net (04.09.2016) (KO)

Kâmûs-ı Türkî (çevrimiçi) <http://www.kamusiturki.com> (04.09.2016) (KT)

Kamus'ul Alam (çevrimiçi) <http://www.kamusulalam.com> (04.09.2016) (KA)

Kanar, M. (2013). *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük* (KFT), Say Yayınları, İstanbul.

Öz, Y. (2010). *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Sadıkova, Cemile ve Ekberova, T. A. (1969). *Tuhfe-i Hüsâm*, Tahran.

ŞÜKÜN, Ziya, Farsça-Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferhengi Ziya, 3 cilt Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1984.

Tarama Sözlüğü (çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr/> (04.09.2016) (TS)

Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü (çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr/> (04.09.2016) (TTAS)

Yavuzarslan, P. (2009). *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü* (OTS), Tiydem Yayıncılık, Ankara.

Yazım Kılavuzu, (2009), 26.baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

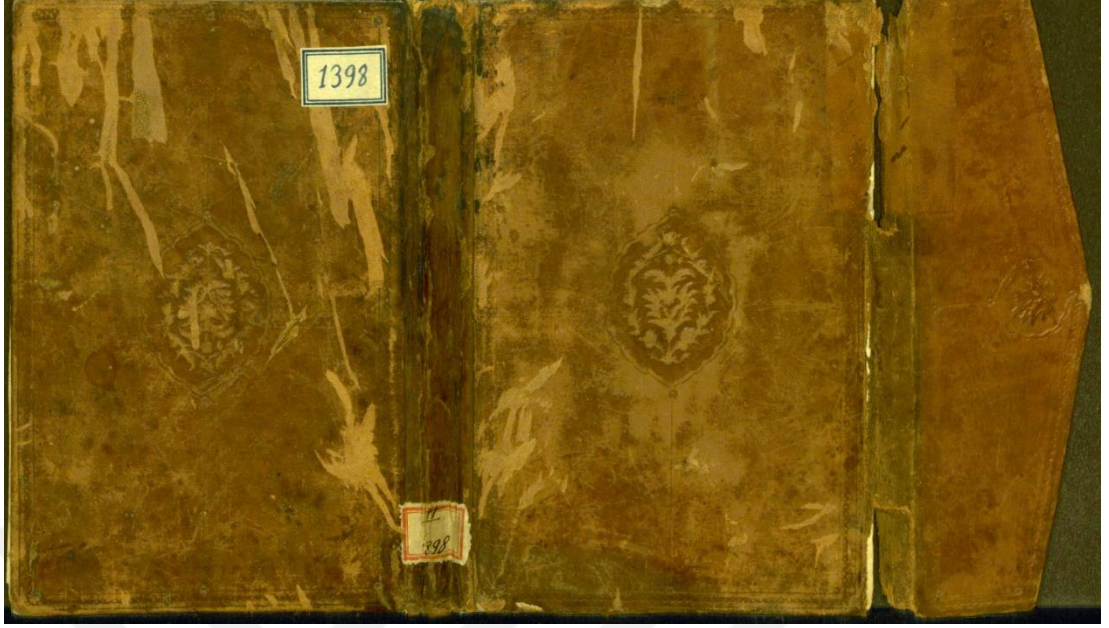
<http://www.bulmacasozlugu.net/Sozluk/KÜNIŞT> (04.09.2016)

<http://www.luggat.com/99501/simab> (04.09.2016)

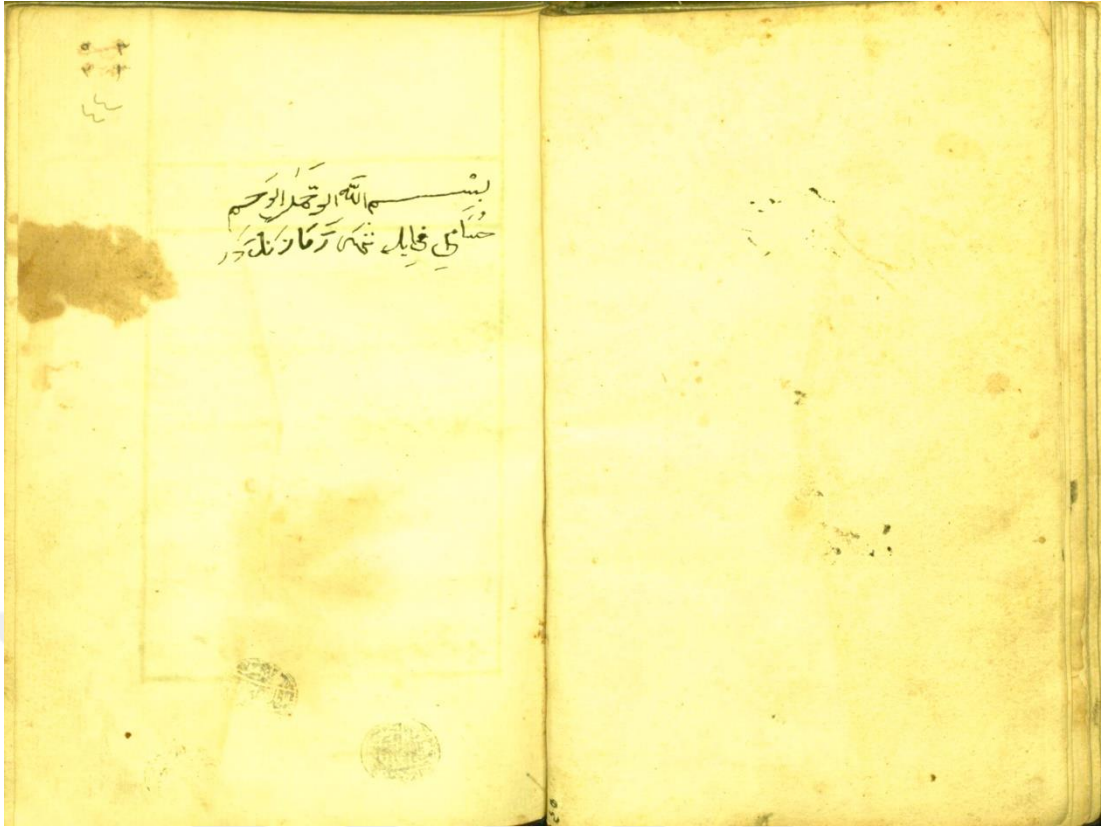
<http://osmanlica.ihya.org/rekve-nedir-ne-demek.html> (04.09.2016)

<http://www.sozlukanlaminedir.net/necis-ne-demektir> (04.09.2016)

TUḤFE-İ HÜSÂMÎ BURSA İNEBEY NÜSHASI

کتاب تجفد جیبی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و سپاس • و ثنا بهی قیاس • صانعی را که

از نقطه نطفه • در مشیخ رخنه نغوش نفوس

انسانی را پیدا فرمود که انا خلقنا الانسان

من نطفة امشاج نبلیه فجعلنا سمیعا

بصیرا و قادر بی را که بید قدرت خود تخمیر

طینت

طینت آدم صغی را عم هویدا فرمود که حمرت

طینت آدم بیدی از بعین صبا ما و در مکتب

خانه الرحمن علم القرآن جمیع علوم اتمار که

عبارت از آن لغات جمله اشیاست بجهت

تجیز مالا ینکه تعلیم فرمود که و علم آدم الاما

کلهما ثم عرضهم علی الملك ینکه و در رود

مالا ینها به بر روضه خان النبیین محمد المصطفی

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَهْ غِلْمَادِبْ رَادَرْتَعْلِيم
كَاهْ آدِي زِي وَاحْسِن بَادِي آموخَه وَنِدْ
أَنَا أَنْفَع الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ بِسَمْعِ جَمِيعِ أَزْبابِ
غِلْمِيَانِ رَسَانِدِ . وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ خَلْفَانِيَه
الرَّاشِدِينَ بَادِ جِبِينَ كَوَيْدِ جَامِعِ ابْنِ كَلِمَاتِ
وَنَاطِلِ ابْنِ لُغَاتِ . أَحْقَرِ عِبَادِ اللَّهِ الْقَوِيَّتِ
حَسَامِ بْنِ حَسَنِ الْقَوْتَوِيِّ . بَلَّغَهُ اللَّهُ بِمَا يَرْجُو

وَيَرْجُوهُ وَيَعْفُو . كَهْ جُونِ أَنْظَرِ كِتَابِ
مَدِيَهْ الْأَخْوَانِ . قَرَأَتْ مَيْتَ زَشْدِ .
دَاعِيَهْ بَاطِنِ بَرَانِ كَشْتِ كَهْ نَوْعِي يَكْرُدْ زَلَعْتِ
كِتَابِي سَاذِ . بَزْمَانِ فَارَسِي مَرْجَمِ بَرَكْتِ
وَبَعْضِي أَنْزَلُوهِي بَيْتِ قِطْعَه نِيضِ
بَيْتِ بَاوَرَانِ خَيْلِفَه بَرْدَازْدِ . وَدَرْمِيَانِ
هَر قِطْعَهَا قِطْعَه مَشْنَا . بَتَرْتِيبِ حُرُوفِ نَبِيحِي

مَوْشَخِ نَظْمِ سَازِدِ . وَنَا مَوْخَفَهُ حُسَامِي .
أَزْمَلْتَقَطَاتِ سَامِي وَأَسَامِي بَهَادِهِ . وَهَزْ
لَعَتِ پَارِسِي وَيَا بَهْلَوِي رَا سُرْحِي عَلَامَتِ
زَدِ شُدْ . وَبَاقِي نَزْكِ غَيْرِ رَا بَسَامِي نُوشْتَه
شُدْ تَادَانْدِ . وَرَا خِرَفَرِ قُطْعَه بَيْتِي بِطَرَبِ
تَدْوِيلِ بَرَانِ وَرَكِي . نَه بَرَانِ قَاوِيَه أَوْرَدَه شُدْ
بِحِجَّتِ مَطَالَعَه سُلْطَانِ زَادَه . مُعَطَّعِ .

مالک

مَالِكِ رِقَابِ الْأَمَةِ . جَامِعِ الْأَلطَافِ
وَالشِّيمِ . مَعَ بَقِيَّةِ أَوْصَالِهِ اللَّطِيفَةِ شَجَرِ
أَنْكَ أَزْبَابِ مَقَاصِدِ أَرْبَابِ شَرَفِ غَرْبِ .
أَسْتَانِ دَوْلَتِشِ رَا كَعْبَه جَانِ سَاخْتَنْدِ .
لَا زَالَ قَضْرُ عُمَرِ مَعْمُورِ . وَغَمْرُ خَضْمِهِ
مَقْصُورِ . مَحَبَلِ قَبُولِ الْفِتَادِ . چُونِ كَاوِ
أَنْ حَضْرَتِ وَخَلَاقِ خُونَدِ كَانِ اَيْنِ كِتَابِ .

دَرَفَوَاهِ جَمِيعِ اَهْلِ عَلِيٍّ مَتَلَا وَكَرَدَدَ . تَوَقَّعُ
اَنْ مَطَالَعَه كُنْدَه كَانِ اِيْنَ كِتَابِ اَنْتِ كِه خَلَلِ
تَضَعِيْفِ وَتَحْرِيفِ رَاهِ . بِالطَّافِ شَانَ تَنْفِيحِ
وَتَضْحِيحِ فَرْمَايَنْدَ . وَبِاللّٰهِ التَّوْفِيْقِ .
وَعَلَيْهِ التَّوَكُّلُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ
قِطْعَهٗ اَوَّلِ دَرْجِحِ رَهْمَتِ مَسَدَسِ
مَفَاعِيْلِيْنَ مَفَاعِيْلِيْنَ فَعُوْلِيْنَ

مَنْزُومٌ

خُدَا تَكْرِي تُوَانَكْرَه مَعْنِي بَايْ .
اَيْشَه بَيْرُقْ اِدِيحِي كَا ز فَرْمَايْ .
بُرُوكْ اُولُو وَيَغَا مَبْرَحَبَرِخِي .
فَرَشْتَه دُرُسْرُوشْ اُو كَدَنْ كَجَنْ رَايْ .
سِتَارَه اَلْدُخُوْرَشِيْدِ كُوْنَشْ .
زَمِيْنِ يِرَا سَمَانْ كُو كِ مَاهِ دُرَايْ .
پِرَسْتُو قَرَلِيحْ بَاهُوْدِ كَا نَاكْ .

دِخِي بَرْمَنْدِرِ إِلَى سُلْطَانِ نَدْرَايِ .

تَبْرُ بَلْتَا تَلِجْ شَمِشِ رَوْتِ يَرَاوُفِ .

سَبْرُ فُلْقَانِ كَمِينِ بُو صُوكَانَ نَايِ .

شُشْ وَأَبْكَرْ كَرْدَه بَكْرَكِ دَسْتِ الدُّرِّهِ .

زُبَانِ دِلِ كَو كَلِ سَرِ بَاشِ آبِ نَايِ .

دَمَه دِخِي نَكْرَكِ وَنَجْهَ طُولُو .

نَوَ الدُّرِّهِ طَرْمَانِ بَارَنْدِ كِي نَايِ .

بِالَا

بِالَا رَوَيْقَارُ وَوَارِدِ مَكْنَدِ .

أَشْعَا اَيْنِ دِمَكِ يَعْنِي فُرَايِ .

فَجْنِ كِي بَنِي أَوْلُو سُلْطَانِ وَفِي رَيْبِ .

سِكْرِي دَرْمِشِ فِي دَرْدِ دَكِ نَايِ .

دَدَقِ لَبِ مَوِي سَاچِ وَجُويِ اَزَقِ .

بَغْرَسَقِ رُوْدَه كَانِ رُوْدِ دَر حَايِ .

طَرُو كَا وَرَسِ مَنجُومِ رَجْمَكْنَدِ .

آنکھت سترک الوب منق

کالوج کچیسے مشک اون ناک

نرمورہ سلیخاق وسکنند

کوز اغرنا وچلد چالاک

سنداسی یهودنک مرغزن

آیین کور لک نعوشاک

قاپو طر فوسد بزاوند

کاکاسی

کاکا کیشی ایچ بوش کاک

کرفرا سی دوز شیکار نطون

سر ما صوق اد هوش دراوس

قطبہ اور خیر کب

لغنه خرس ایی سک ایت لکوز کوز دیز

ککوجن اد کبو طولغان خوباز دیند

ملخ چکوز که منج و سئوه صاری آری

تکس سبک دزخز همان اویازدند.

کز آوی کینجام آعاج العن انجی کرد.

کزارشون اون کوی سوزا صندیه کازدند.

طماعه کام آرمه کام دزبکه وارن

بدست آل قرشینه فولاجه باردند.

بسوز کیون بساز آینه و نیاز کرد.

بباز اوینه دیمک داخینه باردند.

دز

دزالتون و رزا و زه چینی و سیم کوش.

بلک کرپوه نیستان فشد سازدند.

کلاده صغین و مرغ آبی اوردند.

او کیک فاخته کوف آوی بطا زدنند.

برفت سرد نیستان که کزینش صوغی.

بهار آند سینی کدی باز دند.

یلوک از چینی کزراه کم کنند ایسه.

ایشک دَرِ حِیْتِی بُود لَه کاز سَاز دِنُور.

کِرِجِه حَجَره کَرِی مَز دُ و سَمْتَلِق مَز دُ.

دُ و نَر کَرِی و سَکِر دِر خَو تَر ک و تَاز دِنُور.

بِیغِ بَر و ت و سَقَل رِیش و دَرِش دِنان دُ.

کَرِی سَتَه و لِمُوی سَتَر دُ طَاز دِنُور.

یَعُون نِسَبَر و پَهَن بَصِی و قِصَه کُوتَا.

دِر دَاز نَاز و نِجَه اوزون دِر دَاز دِنُور.

بِنَدُ

بَلَد دِیو کَسک و لِسِنَت اَلِجِی شِکَسْتَه صِنُوق.

اَنِش نِشِیَب و لِی کِن بَقُوش فِ کَاز دِنُور.

بِیَا بَه پَدِش کَل ایلو و بِن مَر بِنِی کُور.

بِخَوَان و بِن بُو بِن ا و فِ حِجِی کَل بَر دِنُور.

سُول دَوَه طَبِی نِجَاز بَعِی کُورِش.

نِیَا کَه قَا نَه اَنج چَو بِنِی بِن کَاز دِنُور.

سَ تَر کُج کُج بِن کُج بِن سَمُ و اَز لِق مَسَی.

فَمَنْ يَلْكُو فِيسَانَهُ مَثَلٌ بُوْدِ سَجِي •
 قَطْعَةً مَرَّجِي • قَاعَاوُنْ قَاعَاوُنْ قَاعَاوُنْ
 قَاعَاوُنْ قَاعَاوُنْ قَاعَاوُنْ
 جَاهَ مَنْصِبِ چَاهَ فَوْجِي كَاهَ صَمَانِ رَاهَ بُولِ •
 مَرْدَنِ اَوْلَمَكِ كَرْدَنِ اِيْمَانِ نَانِ اَنْمَكِ اَنْ
 نَغَزِ كُوچِكِ نَغَزِي جَغَزِي نَغَزِي فَوْبَعَا •
 اَبِ مَوْسُو سَعَابِ اِكْنِ اَهُو كِي كِ كَاهُو رُو
 كَانَتِنِ اَكْسَلَمَكِ وِ پَرَا سَتِنِ سَبَلَمَكِ •

خاستن

خَاسْتِنِ طُرُقِ وَلِيكِنِ رَا سَتِ چَبِ صَاغِ صَوْلِ •
 خَرَا شَانِ اَسْتَرَقْتِرَا شَرْدَرَهَ وَا سَبِ اَتِ •
 كَا وَا كُو زِدُ دَسَا وَا كِنْدُ وَا سَنَنْهَ بَلْمُرَا كِسَهَ كَوْلِ •
 پِيچِ بَكِ بِي سَا زِ صِي رُو كَا زَا اِشِ بِنِي سَا اِجُو تِ •
 اَنْدَكِ اَرْ وَا زِ حِرْ صَا دِي فِرَا وَا نِ يَغْنِي بُولِ •
 بِي شِدِ دِ وَا يِلَا رُو اِدِ وَا دِ وَا بِنِ مِيَا اَكَلَهَ كِرُو •
 كِي رُو دُو تِ بِي جَمَلِ اُو زَلِ بَرَكِنِ فَوْرَقُو رَا جِ بُولِ •

مَنْ بُوِجِي زِي بَكُو تَو بَرَس سَكَا سِي لَانِم.

رَو بَكَا رُخُو دَخْمَش كَن وَا زَا سَتُو كَه اَبُو لَم.

مَرْدَمَرَادَه فُو فُو نِدَا ش خُو هَرَا تَا دُر پَدَه.

مَادَزَانَه شُوِي شُو هَرَا رَزَن عَوْرَتِي بِرِي طُول.

زَن پَدَر دُر قَبِن اَتَا دَن مَادَرِي بِل قَبِن اَنَه.

كُو يَكُو دَا مَادَرُو فَرَزَن دَا وُغَلَن وَا وُيَا شُو.

سَر جِه كُجَشَاك اَبِكِنَه سَر جِه اَمَن بِل مَوْر.

كَلَا

كُل جَنَد وُ مِل بَجِي بَل كِرِي طُو پَدَر پُرُو ل.

كَنَدَه نَفَش كَنَدَه فُو ش خَنَدَه كَلَك جَنَدَج.

بَنَدَه دَر مَن بَنَدَه وَا زَا وِيرِي قَال بِرِي فُو ل.

چُون دَر خَتَا عَجَلِين نَخْر اَه صَالِين وَا لَان.

شَوْتِي وُ بِرِي چُو خُو سُو ل كُو بَلِين بُو نَا ل طُو ل.

مَد فُو عِي فُو حَا ل صَا جُك اَز لُو سُو عِي عُو ل دُر.

طَمَن سُو ل اَكْرِي طُو مَه دِير كَارِي بُو ل دُر.

قطعه از عجب بحر بحر تقطیه
نیمین نغمه نغمین

پهلوجه یک وره در سیر قریش

سوکم که دشنام اوقیقرین قریش

دیرمیا موز کج او ککنه دیر

زود یکا میزدیمک نز قریش

پنه ک لیدک دشی توری بیره

میش تیون صوصی کج و میش

بکار

کین بیره کین ندرکن لجان

کین شوقرت اوغلن و باش بارت بارت

دادوستد المغ و ویرمکد دزد

اکسک و از توف بیکر ویر میش

اشغه و یوتر و ارد و اوک

مغیلری زیروز بر پس و میش

خمر کوپ اکلک خمر و آورد رزم

قیغودر دفر نفس و همدم ایش
تکینه ندر ز نور ز نور اریک
طنلسی و دیکند نوش و نیش
طاشغی دایه دینور باذ کند
سغلی قابایه دینور بلمه ریش
انجک پستان و پستان چلقیون
برف زمستان پرقار و بریش

بای

پای برهنه یان آتو کشی
کرسنه آنج تشنه شده صومیش
خوشه آنکوز اوز و وصلغی
باز آنج حاصیل دزب بریش
برزگر آنج سمه زوله در
هید یابا بیل و صبان و قهیش
دختر قز دختر تواند در اویش

نیکه پیو د ز خصم یعنی خویش
رشته چچو تیشه کتر سربج
خرکش صقمان او قویای تپلکین
خوبی در خاکست ز کل خام جاک
درز بواند د ز تسمه دوک الیک
قطعاً و خرب *تتا عیان نفع نین*
تتا عیان نفع نین
براد زای قمر نداشت کون دیش و ایشا و ن

بیم

بیشتر بگا تر شو قلاغ اورد و بر کوش
دنه شب کنه ری روز چو دیکن کن ابرو
دون اشیراع کمانک آدی و ش نه دوش
تبه طول الانبیه او غل او غلی
پرستار و قرایش رهی قول و نهی بوش
لکن موم طرجق پرد کن خار رس انبیه
نشین او ترا جق بر قین آنجد ر غوش

پیوکوه چکان چرز و کشف قبلو با در
سبش بت دله سگسار و قلق دین با کو
نواز ارقان و از کک نو ماده دین با
پشه سور سگان در سخن سور و سخن
زغن چیلق و قرتل ا دال و قنت بال
قش اعج د لکن خول و ط به اوله بیغوش
سورالتی درای جا ک جرانیشه جرایز

۱۶۰

چرا اولق و چیره یکن خیره ندیوش
کیاش کج ایونیک او یکج کیه اوش
بیا اشخی کن کوش کال و درین کوش
قنا عتلویه خرسند کندا تو وعه در کز
عقل لویه خرد مندا و کی کتیشه بیوش
تشفد عی کومه کنه در کمر ایدک
بجقد عی بکنی جفد عی را غوش

سَكَبِيْدِيْنَ اسْتَرْقِ تَرْجَمَكِيْنَ بِيْل
شَدَنْ اَوْلَعَه دَرْ لَو اَوْ تَمَاعَه فَرَامُوْت
قَلَمُو عَسَه تَرَا شِي عَزُو لَوْ جَه دِي شَا شِي
سَهَبْدِي جَرِي شَا شِي عَوَا خَلَا لَو تُوْت
كَلَا شِ وَا كَه كَهْدُ فَرَه كَام كَرَا كِي
فَرَسَب اَوْدُنِيْكَ اَوْ قِي سُوْن طَام دِرَا كِي
فَطْعَمًا وَ حَرِيْب مَسْتَقِيْمَان مَسْتَقِيْمَان
مَسْتَقِيْمَان مَسْتَقِيْمَان

چون

حِيْرَه قَفَا سِيْلَه قَبَق بِشَا فِي اَلِن دَرُوِي بُوْد
بِيْفِي بَرَنْدَرُخ يَكِي كَرِيْكَ مَرَه سِيْنَه كَا كَر
قَرَنْ شِكْر اَرَا كِ اَلْوَسُوْمَك سَلَنْ خَلْمُو
يَمْرُقُ بَغْر مَشْتَّ وَا كَوَا نَا وَ كَبَكْ بِلْ جَشْم كُوْر
كُوْدَه چَوْن دَر جَان رَوَان تِيْرُق وَا يَلُوْدِيْه
بُشْت اَرْقَه دَرُو كِي شِيْت يَا نِ يِلْ يَا نِ اَلْ دُوْن
چِيْرُو كِي مَعْنِي كَرِيْ وَا مِيْمُوْن بِيْرِي

خَرَكُوشِ طُوشَنِ بَارِسِي دِيوانَه سَكِ اَنْدَر دُرُزُ.

اَقْرُصُود رَاپِ رِوانِ بِي دَارِشُو لَعِي اَوِيانِ

بِي نِي سَبَكِ اَكْرُوانِ هَم فَرْدِ خِي اَرزانِ اَجْرُ.

بِيه اِيچِ بِي شاشَه سُدِكِ كِجَه نَدَه رِجَنَه

مُوزَه اَدِكِ كُوبَه جِدِكِ بَرِغَالَه اَوُغْلِي كِجِ بَرُ.

بِلِ بَشْتَرَه قُردِ اشْتِي تَب سِي مَه بَرِيونِ دَمِ كُوبِ

دُرُده بَرُودِ نَبَلِ چِيانِ اَنْخِ سِي كِلِ دَرِ كُراوِيَرُ.

اَرزانِ

اَرزانِ قَلِي مَسَرِ بَقَرِ فَرِيقِ كِنِزِكِ شُوخِ كِرُ.

دُولَه قَصْرَه كَرِ صَغِرِ اَوْجِ دَنِ كِرِ وِكانِ طُنِزِ

چَشْمَه بِي كَارِ دَرِ يادِ كِرِ بِلِجَلِ سِي اَرِي مَرِ كِرِ.

اَوُرُفِ حِكْمِ دِي كِرِ اَنْكُورِ اَوُرُ مِدِ كُوفِرِ قُوزِ

اَوُرِ اَلِكِي دَرِ طِجَه نَفِ جِلْمَاكِ كُوبِكِ دِي بِنِ نُوفِ

طَبِ بُوَرِ شِشْتَا دِمِرِدِ فِ كِصَا يَه بَرُوطِ دَرِ قَبِونِ

كُشْتِي كُوشِ كِشْتِي كِي اَكْشَا كَا دَرِ لَرِ كِي

از مَرده آید دایمی بخ هم همنه هر کس بود
باد و زان یلدا سترانن آتسو و دایج دگر
بیست است السوزک طفره لکن پشت ارقا کون
بکوار و بگرد فوج صار و ج الجوج کرج
میتین کلنک و جوب اعج بخجی بزود کرد تود
پروا قلابی برحو کلر کجولک کجولک زین ایر
آهوی ماده خولک نوردیشی کیک ارکان طلوز

بار

بالق دزایغ اد شست آریاوت در وار هست
یوق نیست لاجرب دست و لکراوله هر لشد
لک بیو و دایمی سه اوج هم چار دزد و پنج پیش
شرفنت مشت النیدی سکرده او نذر نه طفره
صدیوز نو دطسان بل بجاه الی قرق جبل
هفتاد تمیش کلغیل کرمی نیست و نی او نوز
هشتاد سکسن بیک هزار شصت التمن و صابو شیار

نُهَنْبِيَن سَنُورُطُوخِي زِدَاوَن

اوردن هيمه اود ازار ائخكوزلك

طمان سماروغ وبوي شنبلید

تجي سروردرك افلو كو كلك

دری زنده وزنده ياملطون

دری پوست درخوست يعقودلك

نياداده آري پياده ييا

خون

قَفَرَسَنَه بُوَيَا وَبُوَيَا يِيَلَك

آنك بو زخك و فلاسي سمنك

چمش سركو و سمر زاف دردلك

يزنك اونجي پيلور چي و ناكچ و اردانا

نك طرفن ييك خور دني رنج امانك

چرندو كهر دالك غر بون بلك

تنيه هكبه كليسا كنيشت

کُجک لَمَنک آدی دُر دُر پک و لاک

یومز کمیش مساخ دُر کُنک کاخ

شغال چقل بل چقل س کلاخ

قَطَعُوا غَرِيبًا عِلْوًا نَبِيًّا عِلْوًا نَبِيًّا عِلْوًا نَبِيًّا

رُودَه اَكْنَه كِبَا مَن تَر كَمَا

نَان حَمَرِش قَاتُو مَوْرَاب خَمَّا

تَا جَ اَفَسَرُو ي تُو ج قَر شُون سُرِب

بهره

میدهد بالا به ویرب یلور رب

دی کوی و کوی چکه کوی طوبت

درد هانش بوس چقا غزیده اوبت

طجه تو و ماست قیماغ و یوزت

کچکلین ات بلدی کیر قوت

حاک نمکین باش طوبرق هم تراش

اوقما شی رخنور اغخا ناث

شورده خيشتك كوايك چوره بيلج.
دورده بتوق فلچو آري غلنج.
جبر بلك آردوز تازيجه روح.
بلك دانشمند جاهل كيمه قوح.
جفته اشماري چوغاك كولك پيچ.
معنينه آمان شش دوشش سنج.
بلخيري بلود يبا و پيرند.

بيران

پريان ناقشلسوي قوش بون شند.
كاشي كنياك قصي انت كورد.
دود دوشن جانور پي ريحي د.
يارخوبل باذرنيك شين خبار.
بغ تكوك سالي اوك ايار.
بيسته فيتق هيند وانه قار پوزه.
مار و پوزيه يلان يبار پوزه.

شکاو دهر بوری و کمر که کتبه کن.

شخص کج شدن قورن فریاد زدن

برمق انگشت و کمر انگشت مش.

منگنه چرخش کمر نهج خشت مش.

موشند اصل و خرد برداخ اوص.

طریقه خراش اولدو بهراش قص.

چامه شعرو جامدان طوند ز غرض.

شکل

خستگی رصیر و لبق یعنی مرض.

کبره بوی دد طبر خون خون سماط.

قاریجی صوغند الکی شباط.

کوشه چشمه اوج کور کدر لحاظ.

در لراغرا نده سوکند غلاظ.

چرمه کون کجخت صغری کان جماع.

درد سرباش اغری یعنی صداع.

دُوغْبَا اِيَرْنِ اَشِي يَانِ دُوغْ .

اِسْتَمَكْ اَسَا وُكَا اِيْمَكْ اَرُوغْ .

نَايِي زَنْ دُو دُو كِيچْ جَلْمَهْ پَايِي اَبْت .

زَرْفِ دَا اِيكْ كَا اِيَرُقْ هَمُوشْ كَا ف .

بَا دَبَانِ بَلِكْنِ كُو اِهْ بِلْ طَنْقْ .

مِيْرَبَانِ تُوْنُجِيْ مَهْمَانِ دَرُوغْ .

اَسِيْنِيْنِ بِيكْ اَسْتَانَهْ دَر اِيْشِيكْ .

اَسْمَانِ

اَسْمَانَهْ سَقْفْ وُكُو اَرَهْ اِيْشِيكْ .

بَا زِيكْلَرْ دَاخْ بِيْرِكْ زِي دَاخْ بُوْلُ .

پَا زِيكْلَرْ بِيْرِيْزَالْ وُ بُوْرَا وُغْلْ .

پَا اِيْشِيكْ نَاوَهْ وُ نَا وَا نِ دُرْ وُ زِيْر .

نَزِيْر وُ سَخْمِجْ اَوُلْ طَمَانِ بُوْ بِيْلِيْرِيْ .

اَشِيْنَا اِيْلِيْشْ وُ بِيْ اَشِيْنَانِ چُوْغَانِ .

سِرْمِيْسَاتِيْ سِيْر وُ بِيْزَا اِيْ صِفَانِ .

دُوغْبَا اِيَرْنِ اَشِي يَانِ دُوغْ .

اِسْتَمَكْ اَسَا وُكَا اِيَمَكْ اَرُوغْ .

نَايِي زَنْ دُو دُكُجْ جَهْمَه پَايِي اَبْت .

زَرْفِ دَا اِيَكْ كَا اِيَرُقْ هَمُ شِي كَا ف .

بَا اَدْبَانِ بِلَكُنْ كُو اِهْ بِلْ طَنْقُ .

مِيَرْبَانِ تُو نُو نُو مِهْمَانِ دُرُوغُ .

اَسِي نِي نِي اَسْتَانَه دُرَا اِيَشِي .

اَسْمَانِ

اَسْمَانَه سَقْفُ وُكُو اَرَه اِيَشِي .

بَا اِيَكْلِي دَا اِيَحْ بِيَكْ زَا اِيَحْ بُولُ .

پَا اِيَكْلِي دِي پِيَرْدَالِ وُ بُو اَرَه وُ غُلُ .

پَا اِيَكْلَه نَا وُه وُ نَا وُ اِنِ دُرُ وُ زِي .

نَزْمِ وُ نَحْمِ اُولِ طَمَانِ بُو اِيَكْلِي .

اَشِي نَا اِيَشِي وُ اِي اَشِي نَا اِيَشِي .

سِرْمَسَانِي سِيَرِ وُ پِيَا اَرِي صَفَانِ .

کِه الوومِه اولو هیت نکوه.

دید بان کوزجی چشت لشکر بروه.

دستک ایچی خکاوند و خلیو.

هم بهکاد دزد دلی برالت نیو.

هر که جوید یا بد استاین بکله.

باز اولسون بود ادی باشد اولاً

دخترانند معنیده فرزند او کیف.

کلای

کارما به شدا شو من اولدی کیت.

چون مو شخ له حروف اولدی کتام.

ختم ارب والله اعلم در حسام.

تقطعه او غریب
بسم الله الرحمن الرحیم
بیت فاعلین

قاره سیه کبود کونک اسپیداق درز.

بید و سپیداز سکود و قوف درز.

درد اغرد زرد او غریب رون ایچ و درت چو.

بیگاه ابرو در بر کج و دور آرد در در.

نخیر او خاتمه اولانه در سوا

خو خلق آماج نشان و شانه طرف در در.

فرو ناس قبی اعدق و ستران نغمین.

داس دلوس اونی دولا و داسل و رفت در در.

کینک کز دمه و کوندانه کانسوز.

بوغنج چرک اونی کد و بل قسوز در در.

عنه

عنه نخیل سیند یوزد لک کوز کشر.

ارزن طسرو و سعلا دی طوبایق در در.

منکه کرم یا غیغله اغوز و شیر سدا

زخبین و قنبر یوس مرویت طور قدر در در.

اندس جیاج و کشتا کن اینه بیش خورد.

کنمک کفه اغوش العین چک فنج در در.

کفتق دمک شنیدن اشیمک جوان بکت.

زَادَن طَوْعِمْيَسِيه نِهَادَن تَو دُرُز.

تِينُوس وِرَارِزِخُومِز وِخُوشَه اَكِن بِنُي

خُوشَه كِه چِين كِنَنَد بَتَرِكِي بِنُي دُرُز.

نَاغَادُو وَاغَر بُوچ كِنَز اَمَر وِغَلَام فُلُ

اَجَاغَر صُوك وِدَاغَر دُرُز تَلَه فُوق دُرُز.

قَبَلِن بِلَنَك وِشَنَك كُورُز لُطَرِنَه دُرُكَلَنَك

طَاش سَنَك وِكُوكَلَه سَايَه وِخَايِر طِشَقُ دُرُز.

دُرُز

دُرُزِخ طَمُومَه قَمُومُوبِدِن اَغَلَق.

پَرِيدَن اُوجِقِ اِلَا بَهشِنِش اُجَاغَر دُرُز.

بَرَك شُكُوفَه بَچِك وِپَرِق دِرِخَنَاغ.

شَمَخ طَاغ دِپَي شَاخ صُورَسَك بُودُوق دُرُز.

اَنكُشَرِي بُوذَك بَرَك قَاثِي دُرُكَلِين.

پِرَايَه دُرُ بَرَك كَمَرَادِي مُشَقُ دُرُز.

فِنَجَا كَرِمْكَ بِل وِسُرْفَه دُرُ اَكُشَرُك.

بوشيد كولو سننه وبوسيد در چرك
الفطعة الحادي عشر
بلکه کبوتر و نایبانی کو کوجین
تشیسم جینه چه نه و فوجی سخن جین
کعبه بول راه کفکشان که جوج الذر
الکر در شوخ دست الکر و پروین
تک ندر طاد و تنک بردخ فولک

کوز

کوز طاع اشکی او در دخ بر سین
مانه منا اویندر لغتک مرید
سج زلق دور و روح تین بر کن
را دجورم و تخیل زفت بوغن زفت
زفت اوله قیر اوزن کورن کینی خودین
تو مر چینی نخ کلون طاع ارکی نلک
کلک و قاقو خامه بل و مورد نه مر سین

رَوَاهُ دَلِغُودِي بَوْمَرِ بَارِسُ وَشِيرِ.

اصْلَهُ كَفْتَارِ سِرْتِ لَنْ كَامِ اَبِنِ.

زَهْنَهُ دُرَاوُدُ دَهْمَرِ نَعْلَبِنْدَا وَرَبِجِي.

كُوَفِي قَانِ اِدِخُونِ نِيَامِ دُرُوقِي.

رَبِيهِ اَوْقُ وَبِرْهَجِي مَوِيهِ كَلِمِ اَجِ.

نِيَنِ سَكُوْتِيهِ بُولْتُوْتِيهِ اَبِنِ.

كُرْتِهَ نَكَالَا وَجَامِهَ خَوَابِ دُوشَكِ مَرِ.

ك

كُونِ اُولَجِي نِيَتِقَاوِي اِلِشْجِهِي.

خَانِكِي حَلُوَا عَضِيدهَ صَادِلِهَ لَكْنَادِ.

بُولُجِ وَطَرْلُو طَلُو شُورِهَ وَشِيرِي.

دَسْتِ اَبْرَجِنِ بِلَاذِكِ بَرِي يِيَارِهَ.

كُوَيْنِكِ اَلْتُونِ كُو شُورِهَ وَزَرِي.

اَلْتِ كِهَ شَطْرَخِ اَلْتِي دُرُوشْتِ.

فِيْلِ مَوْزَسِ شَاهِ وَرُخِ پِيَادِهَ وَفُوزِي.

دُودَلَه وَ سِه دُولَه لَعْتَه صَوْرَتِك
بِر چَلِك آد دُر دُر بَر سِي طَفْر جِين
تَا دَارِش بُوْر اَرْجِجْ اَنَكَلَه اِيْلِك
دَكْمَه دُر اَخْكُوْر نَه نُوْر دَا اَوْلَا سَلِيْن
دِيْتَه نَدُر مُوْر دَنَك مَوْرَقِ رِيْجَه
رِيْوَه چُوْشِمَا ب دُر شَبَه دِيْ رِيْجَه
فَطْعَمَتَا اَوْغُر

جَمَنَه

بَسْتَه بَغْلُوْ وَ سَسْتَه يَعْنِي چِيْز
جَرَبْ يَا غْلُوْ وَ نَوْرِيَه اَوْلَا كِيْمِيْز
رَكُوْ كِيْجَكَل كَشْفِ تَبُوْ سَدَقْ
بُرْدِيْ كِيْجَكَل كُنْدُوْ وَ خُوْصَمِيْز
اَمَا ذَه دُر لِيْش دُر وَ بِنْدُوْ وَ جُوْ اَلدُوْر
تَنْدِيْ سَه اَوْلُقِ پِيْ سَه دُر دُر كُوْ دِيْ اَلله
اِيْجِ يَا عِ قَا قَرِ دَا عِ نَدُر جَر دَرَه پِيْ

دُر لَهله شَهْدَاوَلَه مُوسَنَرِي بَالَه .

بُغُو حَضَه كَرْدَن چُو زَغَنَك اِنجَمَرِي

فِي رَامَعَه دِي سَر خِرَه اِي كَلدُو بِيه نَالَه .

طَاع كَوَه دَر اَنبَه عَلَبَه كَاه دُر زُو سَه

اَدَم حَسِي كَوَه دُر دَر دَاخ سَكَا لَه .

فُو رُو نِق فَر هَا خ يَتُرَا نَ چُو عَنَك

فَر مَان مَهله بِي رُق دُر دِي سَقَسِي سَفَا لَه .

كُون

كُون دُو عُدُغِي خَا وَر دِي حَا كِمَه دَا وَر .

كُون بَدُغِي بَر بَا خَتَر اِي نَمَغَه بَا وَر .

تَطَعَتَا وَ خَرِي

تَش بَجُغُو بَا شِنَه اَلجَه اَبَا اَش دُر .

بَشَمَرِي ك يَا كَه سُو يَشَمَر دِي تِل مَاش دُر .

غَنِي ك بَر زِي خَانَنَك سُول اَغْرَا غَا ج دُر .

كِر مِد ك سَقَسِي نَك فُون دِي اَش دُر .

جانور آزی پشك پشك فعی کئی رشك
کش چوبینو و اشك کردن آقی پاشد
تکدش و همتاسه تا اوچ قمت همزادان
دادر و هم نام هم فرزند و آدانش درد
کوچفرو هم معاک غوک و وزغ قویعک
کین او چشمک کئی کفر و پاداش درد
توک بر ابرطدانش کش چک چکله مککن

درد

دافر برش در صووش جنگله پرخاش درد
دوبهوشا و آرایل باده سچی پادیل
این مه و سال بل بردی حج جانور
اکلا منسته بل اصر سن رسته نبل
ابروی پیوسته بل بزده چوق قاش درد
سرخ قول در نیل سب بر ضر و زرد نبل
خشک فرو خدش کجا ز تیغ و تر نایش درد

آن طون بزکشتوان خود ایشود بدان .

کز جی سینه ادا صان کز جیه باش دزد

از دق الوخ در کوش مروست و قهر

اوردند دام هول برده چفت تاش دزد

برده پیواورسی برده التمش در ملک

برده صور اسک قول فراوانش دزد

عالم و کیتی جهسان کز لولونفت و نمان

باز

بلو هویدا عیان بر د خسی فاش دزد .

عصفوره کا زین ددی بل الوی لوبیا

بر جفله مردمک مشویه ماش دزد

خس خوبینه هم قینتا قینانه دزد

قطع تار خرب

جوب سای ددی بل غاوشنک و کدینه ددی

مُرده دزالو الی بهره دهله فیدره ددی

بگو و عذرتان و ی قشیش و ی کاشانه در

773

دوست لیر ترکیه سونو توکی و سونخته قانو

صارو لقی زربا اوله دو وار کونور گنیزه

بازدان چوقب نجی باذوین او شلیجک

د به کون اولن بردق بلبله کلنیزه دی

نوسه الکر سغمل الکر الیدخو پرن

کجل و دج چابک اولن ادمه کلنیزه دی

هرزه باکل است یزد عاقبت چینه خار

کوکوله

کوکوله ارشربه صونک اوچکن ددی

کاره کوکوله لک کچک بازلو و خوزه قبه

ورمشله کورمشه دی داده دین دوداره

قطعتا و غریب

شولکه کلوله بومغا بلغمه به قشخ دیش

طجه خرومه اوچک فوسعی تاب اشخ دیش

ابله تن قوجعی کوپله صونک او ش اینک

بَرَعِ صَوْبِدِي سَمْنَا كَلِ دِنَوَارِخِ دِشِ

دَفَكِ جَبِي سَرُونِ اوجِه دَنِكُو اوردِه فَنِكَلِه

كَارِ دِجُو دُزِ اسْتَحْوَانِ سَوَكِ اَلِكَلِه مَخِ دِشِ

اَي سَكَنِه دِخِي دِي دَشْتِ دِلِجَه وَبِرِي

رُوجَه بِي اَوْتِ دِمَكِ پارِجِي كَسِ مَخِ دِشِ

پُوزِ اَغِرِ دُرُورِي اِنِجِ طَبِي اُورِوَلِه

بِمُرَجِغِيَه بَاكَلِ طَجِه دِزَارِخِ دِشِ

دِي
بِجُونِ

دِكَمِكُونِ جِقَارِ كِنِ اِنِجَه دَرِخَالِه

شُولِ حَصِي بَرَانِلِ كَلِ بِي قُوغْنِكِ دِخِ مَخِ دِشِ

طُورِقِ اُوقِي شَبْتِ فَرِشِكِ اَدَلِه كَمِ دَكِنِ اَدَرِه

چَكَلِه كُوخَكِ اَغْلَانِكِ بُوغِجِي سِنِه كَمِ دِشِ

قُوغْمِ قَبِيلِه دَرَبَارِ اَهَاكِ اَلِجُو بَرِطَلُو

سَارِ صِغِرِ جِي وَسَمِ يَارِدُو سِ بَرِطُوحِ دِشِ

مِهَرِ سَوِي دُورِ سَوَارِ اَنَلُو بَرِ دَرُوقِ هَمَارِه

يَا زَيْهَبَا وَرَهْمَا رِيُونَهَا دُرُوسِقُ نَهَارُ.

قَطْعَةُ أُوجَرِي

هَلْكَه مَلَكَه أَجْمَعُونَ شَيْتَا كَلَه بَام شَا.

بِنَه شَاه دُرُورَا يَت بِنَه بَاهَا كَلَه طَا.

نُوكَوَا يَت سَن وَكُوطُوبُ اِبْرِي مَبَان.

دِي كَرَج دِلِمَه كَرَج جَسُورَا زَهَرَا.

يُولُوك بِنِي مَرَا نَسَار دِي كَمَل دُرُوكَه بَرَبِنَا.

بَلَدُو.

بَلِ اَوْبَان لِكَا مَالَا اَبْرَا لِي سَتَا ي.

تُوقُوبِي وَبُوبِي اَلَا دِي سِن فَمَا شَه كَا.

اُولُوبِي بُوْرَك وَالَا اُولُوبَغَه كَرَا ي.

زَه وَزَاد دُرُوشُ رُدْحِي اَبْرِي بِنَه اُوْبُجُو.

لُوسَا يَه زَا ج دُرُورَا وِلِي بِنِي سَا رَمَا ي.

چَرَن چَادِرَه اَيْنُوك حِرْمَه قُوَه اُوْبِي مَه چَادِر.

يَا رَه خِيْمَه نَه لُوبُجَه دِرُوك مَنَدَن حَمَا ي.

چَرْقِ اَدِكُمْ كَبْرًا سَمَّوْجِرَاقِ شُوْرَهٗ .

اَبُو اَدَلُوْ صُوْرَتِكَ لَعْنَتِ اَجْرِهِ نِيْكَانَا .

نَهْمُوْرَدِ اَمْنَتِ دَسْتِ فَعِيْمِ اَنَّا كَلْنَا اَللَّكْ .

فُوْهَلِ هَلِ كَرِيْبَانِ مَسْرَا فُوْمَا بَقَايِ .

بُرُوْبُوْقِ وَجَشِ نِيْرَا مَرِيْرُوْنِمِ حَا مَوْشِ اَنْبِيْمِ .

سُوْمِيْكَ اَدِيْ خَمْرِدِ خِيْ بِنَا دِ كَا مِ .

دُجِيْ لُوْ كَا اِيْ رَا نِ دُوْ لُوْ سِيْ هِرِكْرُوْ وَنِ .

بُرُوْبُوْقِ

بِهٖ اَبُو سِيْ پُوْرُوْرِيْجَانِ سِيْ پِيْ اَشْكِ نَمَايِ .

بُوْ كِيْ اَبِيْ دُوْ نِيْجُوْ . لَعْنَتِيْ تِيْرِ طَلِيْجُوْ .

اَللَّهٗ كُوْمَرِ كَرْدِ كَدِ خِيْرَا كَا خِيْرُوْلَهٗ حَسَا .

اَكْرَا وُلْ حَسَا وِ شَاغِرِ نُوْ حَسَا وِ بُرُوْ دِيْ كِيْ .

دِيْ دِيْ زِيْ مِيْ دُوْ دِيْ سُوْزِدِ فُوْرِيْنِ دُوْ دِيْ .

تَمَّتِ اَلْكِتَابُ بَعُوْنِ اَلْمَلِكِ اَلْوَهَّابِ اَلْمُوْسُوْ كِيْ اَبِيْ حَسَنِ .

حَسَايِيْ فِيْ وَايَلِكِ شِيْرُوْ دِيْ اَلْقَعْنَةِ اَلْجُوْ دِيْ تِيْ هِيْ رُوْ .

